

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Marta Blašković

**Zoonimski frazemi motivirani stereotipima u
hrvatskome i engleskome jeziku**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Marta Blašković
Matični broj: 0009061394

Zoonimski frazemi motivirani stereotipima u hrvatskome i engleskome jeziku

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost/Engleski jezik i književnost

Mentorica: dr. sc. Marija Turk, red. prof.

Sumentorica: dr. sc. Anita Memišević, docent

Rijeka, srpanj 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. FRAZELOGIJA I FRAZEM	3
2.1. Frazeologija i frazemi u hrvatskoj literaturi	3
2.2. Frazem	4
2.3. Frazemi u engleskoj literaturi	6
2.2.1. Struktura i oblik frazema	8
2.2.2. Podrijetlo frazema	10
2.2.3. Stil frazema	11
3. PRISTUPI ANALIZI FRAZEMA	12
3.1. Kontrastivna analiza	12
4. STEREOTIPI	14
4.1. Stereotipi o životinjama	15
5. ANALIZA FRAZEOLŠKE GRAĐE	17
5.1. Zoonimski frazemi motivirani stereotipima u hrvatskome jeziku	17
5.2. Kontrastivna analiza zoonimskih frazema motiviranih stereotipima	61
5.2.1. Potpuna ekvivalencija	62
5.2.2. Djelomična ekvivalencija	70
5.2.3. Nulta ekvivalencija	86
6. ZAKLJUČAK	92
SAŽETAK	94
KLJUČNE RIJEČI	94
IZVORI I LITERATURA	95

1. UVOD

Predmet su ovoga diplomskoga rada zoonimski frazemi motivirani stereotipima u hrvatskome i engleskome jeziku. Riječ je o frazemima koji sadrže naziv životinje, a njihovo nastajanje motivirali su stereotipi o izgledu i ponašanju životinja, ali i o činjenicama i iskustvu čovjeka sa životinjama, kao i o stereotipima koje im je pridao čovjek. Cilj je rada bio u hrvatskome jeziku pronaći i objasniti zoonimske frazeme motivirane stereotipima te provesti kontrastivnu analizu navedenih frazema u hrvatskome i engleskome jeziku kako bi se utvrdile podudarnosti, sličnosti i razlike. Frazeološka je građa prikupljena iz *Hrvatskog frazeološkog rječnika* Antice Menac, Željke Fink-Arsovski i Radomira Venturina, *Frazeološkoga rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* Josipa Matešića, *Hrvatsko-engleskog frazeološkog rječnika* Dalibora Vrgoča i Željke Fink-Arsovski, istoimenoga rječnika Ivane Bendow, kao i autoričinog *Englesko-hrvatskog frazeološkog rječnika* te iz engleskih frazeoloških rječnika *Oxford Dictionary of Idioms* i *Cambridge International Dictionary of Idioms*.

Diplomski se rad sastoji od uvoda, četiri glavna poglavlja s potpoglavljima i zaključka. U prvome se poglavlju, na temelju pročitane literature, objašnjavaju teorijske postavke pojmova *frazeologija* i *frazem* te se uspoređuje terminologija u hrvatskome i engleskome jeziku. Zatim se govori o različitim pristupima analizi frazema, s posebnim naglaskom na kontrastivni pristup, na kojem se temelji ovaj rad, te se navode problemi kod prevođenja frazema. Slijedi poglavlje o stereotipima koje donosi definiciju pojma i objašnjava nastajanje stereotipa o životinjama. Središnji, ujedno i glavni dio ovoga diplomskoga rada čini analiza frazeološke građe. U prvome dijelu navode se i analiziraju hrvatski zoonimski frazemi s obzirom na stereotip koji ih je motivirao, a u drugome dijelu oni se uspoređuju s engleskim frazemima. Dakle, polazište analize bili su frazemi hrvatskoga jezika kojima su se tražili

ekvivalenti u engleskome jeziku. Nakon provedene analize, utvrdile su se četiri skupine u koje su oni razvrstani s obzirom na stupanj ekvivalencije. Prvu skupinu čine oni frazemi koji su potpuno strukturno podudarni, ali i značenjem i pozadinskom slikom. Druga skupina koja obuhvaća djelomično podudarne frazeme dijeli se na dvije podskupine. Prvoj pripadaju frazemi koji imaju isti oblik, isto značenje, no razlikuju se u jednoj ili više sastavnica, a drugoj pripadaju oni kojima je jedino značenje isto, a strukturom se razlikuju. Treću skupinu čine oni hrvatski frazemi kojima se nisu pronašli ekvivalenti u engleskome jeziku. Rad završava popisom korištenih izvora i literature.

2. FRAZELOGIJA I FRAZEM

U ovome poglavlju definiraju se termini *frazeologija* i *frazem* u hrvatskome jeziku te njihovi ekvivalenti u engleskome jeziku. U hrvatskome jeziku ustalili su se termini *frazeologija* i *frazem*, no u engleskome jeziku nalazimo *phraseology* i *idiom* u istome značenju. Cilj je usporediti terminologiju obaju jezika, objasniti razlike u definicijama, prikazati značajke frazema te sagledati razvoj frazeologije kao znanosti.

2.1. Frazeologija i frazemi u hrvatskoj literaturi

Termin *frazeologija* označava jednu od mlađih lingvističkih disciplina, „znanost o ustaljenim izazima čvrste strukture, koji se mogu izučavati u okviru jednoga ili više jezika odnosno samo na teoretskom planu“ (Fink-Arsovski 2002: 5), ali se također odnosi na ukupnost frazema pojedinoga jezika¹. Uzme li se u obzir to drugo značenja termina, frazeologija se može podijeliti prema različitim kriterijima (Fink-Arsovski 2002: 5): prema komponentama određenoga semantičkog polja (zoonimska, somatska), prema podrijetlu i proširenosti upotrebe (internacionalna, nacionalna, posuđena), Menac (2007²: 16–17) dodaje i podjelu prema područjima odnosno izvorima iz kojih su frazemi uzeti (iz književnih i drugih djela, iz različitih znanosti ili područja ljudske aktivnosti, iz glazbe, sporta itd.), prema vremenskoj (arhaična, historična) i područnoj raslojenosti (dijalektalna, regionalna). Dakle, možemo zaključiti kako se frazemi mogu klasificirati prema različitim kriterijima te se prema njima i uspoređivati.

Frazeologija je jedna od mlađih lingvističkih disciplina koja se počela izdvajati iz leksikologije nakon 1947. godine kada je ruski lingvist Viktor

¹ U engleskome jeziku termin *phraseology* definira se isto kao i u hrvatskome jeziku (Fiedler 2015).

² Rad je prvi puta objavljen 1978. godine u časopisu *Filologija* pod naslovom „Neka pitanja u vezi s klasifikacijom frazeologije“.

Vladimirovič Vinogradov objavio prvi rad posvećen frazeološkim pitanjima pod nazivom *Osnovni tipovi frazeoloških jedinica u ruskom jeziku* (Fink-Arsovski 2002: 6). Tridesetak godina kasnije, frazeologija je našla svoje mjesto i u hrvatskoj lingvistici za što je zaslužna akademkinja Antica Menac koja je postavke Vinogradove teorije prenijela na frazeologiju hrvatskoga jezika (Fink-Arsovski 2002: 6) i time potaknula njezin razvoj u Hrvatskoj zbog čega se smatra osnivačem frazeologije kao znanstvene discipline u Hrvatskoj. Iako se frazeologija kao znanost dosta kasno razvila, to ne znači da lingvisti nisu prije uočili frazeme, tj. semantički cjelovite izraze, već su ih, s obzirom da nisu znali kamo ih svrstati i kako ih nazvati, smatrali poslovicama ili uzrečicama (Fink-Arsovski 2002: 6). S razvojem frazeologije, razvijali su se i mijenjali inazivi za njezinu osnovnu jedinicu. Najprije se koristio *frazeologizam* koji je motiviran lingvističkom disciplinom – frazeologijom – kojoj te jedinice pripadaju (Turk 1994: 37), no kako bi se terminologija usustavila s drugim lingvističkim jedinicama (*fonem, morfem, leksem* itd.), ustalio se termin *frazem* (Fink-Arsovski 2002: 6). Ponegdje su se mogli naći termini poput *idiom* ili *idiomatska fraza*, no budući da je korijen grčke riječi *idiotes* zadobio u hrvatskome i drugim jezicima pejorativno značenje (misli se na imenicu idiot u značenju slaboumnik), a dolazi od istoga korijena kao i riječ *idiom*, ti se termini izbjegavaju (Turk 1994: 37). U ovome radu koristit će se termin *frazem* jer je taj naziv općeprihvaćen u hrvatskoj lingvistici.

2.2. Frazem

Frazem je osnovna jedinica frazeologije, a oko njegovih obilježja slažu se hrvatski lingvisti³. Antica Menac pri definiranju frazema počinje od objašnjavanja razlike između slobodne i frazeološke sveze riječi (Menac 1970,

³ Menac (1970), Turk (1994), Kolenić (1999), Fink-Arsovski (2002)

2007⁴: 9–11). Dok u slobodnim svezama svaka sastavnica zadržava svoje značenje te sveukupno značenje dobiva se zbrojem značenja svih sastavnica, u frazeološkim svezama riječi to nije slučaj. U nekim ili svim sastavnicama dolazi do promjene ili gubitka značenja, pa sveukupno značenje ne predstavlja zbroj značenja svih sastavnica. Za razliku od slobodnih sveza koje se stvaraju u govornom procesu, frazeološke se reproduciraju kao gotove, cjelovite jedinice koje govornik prepoznaje kao takve. Analiziravši primjere frazema, A. Menac u svojoj knjizi *Hrvatska frazeologija* donosi pregled njihovih obilježja (Menac 1970, 2007⁵: 15):

- 1) značenje cjeline koje nije jednako zbroju značenja pojedinih sastavnica,
- 2) uglavnom stabilan red riječi,
- 3) čvrstu strukturu kojoj su leksičke zamjene ograničene, a gramatičke ne unose semantičkih promjena,
- 4) najmanji mu je opseg kad se sastoji od jedne samostalne i jedne pomoćne riječi, a najveći opseg frazema nije određen.

Željka Fink-Arsovski u definiciji polazi od njegove strukture i navodi kako se frazem „sastoji se od najmanje dviju sastavnica (od dviju autosemantičkih ili od kombinacije autosemantičke i sinsemantičke) koje karakterizira cjelovitost i struktura“ (Fink-Arsovski 2002: 6). Nadalje, Fink-Arsovski (2002: 6–7) frazem opisuje kao ustaljenu cjelinu koja se ne stvara u govornom procesu, nego kao već usvojena cjelina postaje dio rečeničnoga ustrojstva, a karakterizira ga i ekspresivnost, konotativno značenje (najčešće

⁴ Rad je prvi puta objavljen 1970. godine u časopisu *Jezik* pod nazivom „O strukturi frazeologizma“, no prilikom pisanja ovoga diplomskoga rada korišten je rad pretisnut u knjizi iz 2007. godine.

⁵ Rad je prvi puta objavljen 1970. godine u časopisu *Jezik* pod nazivom „O strukturi frazeologizma“, no prilikom pisanja ovoga diplomskoga rada korišten je rad pretisnut u knjizi iz 2007. godine.

negativno) i slikovitost, koja se postiže desemantizacijom, potpunom⁶ ili djelomičnom⁷, a ona objašnjava kako značenje frazema ne proizlazi iz zbroja značenja njegovih sastavnica.

I Marija Turk i Ljiljana Kolenić u svojim znanstvenim radovima *Naznanke o podrijetlu frazema* (Turk 1994: 37) i *Kako prepoznati frazem* (Kolenić 1999: 377) pozivaju se na definiciju Antice Menac, stoga možemo zaključiti kako u hrvatskoj frazeologiji nema dilema ni rasprava o karakteristikama frazema.

2.3. Frazemi u engleskoj literaturi

Što se tiče engleske frazeologije⁸, koja se nazivala različitim terminima pa se tako govorilo o *idiomatology*, *idiomaticity*, *idiomatics* i *phraseology* (Kavka, Zybert 2004: 54), ni ondje nije bilo usustavljene terminologije, pa su se koristili termini poput *phraseme*, *set phrase*, *fixed phrases*, *phraseological unit*, *idiomatic expressions*, *idiom* (Mel'čuk 1998: 23), *multi-word lexemes*, *prefabricated speech*, *lexical bundles*, *formulaic sequences*, *clichés*, *lexical phrases*, *phrasal lexemes*, *phrasal lexical items* (Fiedler 2015). Danas se najčešće upotrebljava termin *idiom*, no autori koriste i gore navedene termine kao njegove sinonime.

Prvi koji se počeo baviti proučavanjem frazema i uveo termin *idiomatology* u engleskome jeziku bio je George W. Grace (Kavka, Zybert 2004: 55). Dok se je Grace bavio lingvističkim aspektom idiomatičnosti,

⁶ „Potpuna desemantizacija znači da su sve komponente u sastavu frazema semantički preoblikovane, tj. da se frazeološko značenje izražava na posve drugačiji način, da se pri definiranju frazema ne služimo ni jednom frazeološkom sastavnicom“ (Fink-Arsovski 2002: 7).

⁷ „Kod djelomične desemantizacije samo je dio komponenata izgubio svoje prvotno leksičko značenje, pa se nedeseantizirane komponente najčešće upotrebljavaju i u određivanju frazeološkog značenja“ (Fink-Arsovski 2002: 7).

⁸ Pod pojmom engleska frazeologija obuhvaćena je britanska i američka frazeologija.

Andrew Pawley i Francis Syder u 1980-im godinama produbili su njegovo istraživanje s lingvističkoga aspekta, ali su obuhvatili i sociolingvistički aspekt idioma (Kavka, Zybert 2004: 56). Autori su okarakterizirali idiome kao govorne formule koje odlikuje čvrsta struktura, a čije značenje ne proizlazi iz zbroja značenja njegovih sastavnica. Nadalje, Mel'čuk u svojoj definiciji polazi od sveza riječi, kao i Antica Menac, te razlikuje *free phrases*⁹ i *set phrases* ili *phrasemes*¹⁰ koje dalje dijeli na pragmatičke (*pragmatic*) i semantičke (*semantic*) frazemske sveze (Mel'čuk 1998: 27–28). Unutar semantičkih frazemskih sveza, autor razlikuje potpune frazeme ili idiome (*idioms*), polufrazeme ili kolokacije (*collocations*) i kvazi-frazeme ili kvazi-idiome (*quasi idioms*) (Mel'čuk 1998: 29–30). Dakle, iz ove podjele možemo zaključiti kako se u frazeologiji engleskoga jezika termin *frazem* (*phrase*) koristi kao hiperonim terminima *idiom*, *kolokacija* i *kvazi-idiom*, a termin *idiom* (*idiom*) kao ekvivalent hrvatskome terminu *frazem*. Kao glavnu značajku termina *phrase* Mel'čuk (1998: 24) navodi njegovu cjelovitost (*noncompositionality*) i objašnjava kako on mora biti pohranjen u jeziku kao jedna cjelina koja se kao takva reproducira.

Gläser (1998: 125–126) donosi potpuniju definiciju termina *idiom* koja glasi „an idiom is a lexicalized, reproducible word group in common use, which has syntactic and semantic stability, and may carry connotations, but whose meaning cannot be derived from the meanings of its constituents. Thus, an idiom is characterized by a specific choice and combination of semantic components (or semantic markers) carried by its constituents (...)“. Iz definicije možemo zaključiti kako autorica pridaje terminu *idiom* iste značajke kao i Fink-Arsovski terminu *frazem*. Naime, Gläser karakterizira *idiom* kao skupinu riječi koja je semantički i sintaktički stabilna, koja može imati konotativno značenje te ističe kako se njegovo značenje ne može dobiti zbrojem značenja pojedinih sastavnica.

⁹ *Free phrases* odgovarale bi slobodnim svezama riječi u definiciji Antice Menac.

¹⁰ Pojmovi *set phrases* ili *phrasemes* odgovarali bi frazeološkim svezama riječi u definiciji autorice Menac.

I Maja Brala Vukanović terminu *idiom* pridaje iste karakteristike u svojoj definiciji: „Idioms are fixed phrases consisting of more than one word the meaning of which cannot be inferred from the meanings of individual words. The main characteristic of idioms is that they are frozen in form, i.e. they do not readily allow the word order to change, and do not enter into other combinations.“ (Brala Vukanović 2008: 92).

Uzmimo za primjer hrvatski frazem *motati koga oko* <*malog*> *prsta* ('manipulirati') i engleski *not one's cup of tea* ('nije nečiji izbor'). Naime, oba frazema sadrže iste značajke:

1) njihovo značenje ne proizlazi iz zbroja značenja njihovih sastavnica, ono nije doslovno, već je konotativno,

2) red riječi je stabilan,

3) struktura frazema je također stabilna, u frazemu iz hrvatskoga jezika dopušteno je jedino izostavljanje pridjeva *malog*, no značenje se ne mijenja i govornici taj izraz prepoznaju u govoru kao frazem.

Ako bismo imenicu *prst* zamijenili nekom drugom imenicom poput *ruka* ili *noga*, to više ne bi bio frazem, niti bi značenje ostalo isto. Ista situacija događa se s frazedom iz engleskoga jezika. Upotrijebimo li umjesto imenice *tea* (*čaj*) imenicu *coffee* (*kava*), govornici taj skup riječi neće doživljavati kao frazem jer nestaju gore navedena obilježja frazema.

2.2.1. Struktura i oblik frazema

Kao što sam već navela, jedno od obilježja frazema njegova je stabilna struktura i najčešće se njegove sastavnice ne mogu mijenjati, no postoje slučajevi kada su zamjene moguće, ali tada su one zadane. Ponekad se umjesto jedne riječi može upotrijebiti njezin sinonim, npr. *čovjek od riječi* (*besjede*), *bojati se* (*plašiti se*) *svoje sjene*, riječ koja joj je semantički bliska, npr. *život mu*

visi o dlaci (niti), našla vreća (krpa) zakrpu ili dijalektizam: *dobiti šipak (figu), praviti račun bez krčmara (birtaša)*, no možemo pronaći primjere u kojima je jedna sastavnica zamijenjena riječju koja joj nije nimalo bliska po značenju, ali pripada istom asocijativnom polju, npr. *gdje je bog (vrag) rekao laku noć, praviti se Englez (Kinez, Tošo)* (Menac 1970, 2007¹¹: 12–13). Ovakve zamjene možemo nazvati inačicama jer ne dolazi do promjene frazeološkog značenja. Nadalje, postoje i gramatičke zamjene koje se odnose na alternacije glagola svršenoga i nesvršenoga vida, npr. *primiti/primati k srcu, dovesti/dovoditi u zabludu* i promjene gramatičkih oblika – deklinacija, konjugacija, rod i dr.: *branio se (branit ću se itd.) rukama i nogama, moja (njegova) desna ruka* (Menac 1970, 2007¹²: 13). U frazemu može doći do zamjene subjekta i objekta radnje, pa tako možemo *ostaviti na cjedilu koga*, ali i *ostati na cjedilu te dati po njušci komu i dobiti po njušci*. Važno je napomenuti da zapravo ove zamjene ne obuhvaćaju samo jedan, već dva frazema koja „predstavljaju dva aspekta iste slike uz različit odnos subjekta i objekta radnje“ (Menac 1970, 2007¹³: 14).

Još jedna vrsta zamjene obuhvaća dva frazema. Riječ je o zamjeni sastavnice antonimom te se na taj način tvore antonimski parovi: *u dobar čas – u zao čas, gledati kroz crne naočale – gledati kroz ružičaste naočale* (Menac 1970, 2007¹⁴: 14).

Nadalje, frazemi se prema obliku dijele na fonetske riječi, skupove riječi i rečenice (Fink-Arsovski 2002: 8). Frazemi fonetske riječi sastoje se od jedne autosemantičke i jedne (ili više) sinsematičke riječi, a one čine jednu akcenatsku

¹¹ Rad je prvi puta objavljen 1970. godine u časopisu *Jezik* pod nazivom „O strukturi frazeologizma“, no prilikom pisanja ovoga diplomskoga rada korišten je rad pretisnut u knjizi iz 2007. godine.

¹² Rad je prvi puta objavljen 1970. godine u časopisu *Jezik* pod nazivom „O strukturi frazeologizma“, no prilikom pisanja ovoga diplomskoga rada korišten je rad pretisnut u knjizi iz 2007. godine.

¹³ Rad je prvi puta objavljen 1970. godine u časopisu *Jezik* pod nazivom „O strukturi frazeologizma“, no prilikom pisanja ovoga diplomskoga rada korišten je rad pretisnut u knjizi iz 2007. godine.

¹⁴ Rad je prvi puta objavljen 1970. godine u časopisu *Jezik* pod nazivom „O strukturi frazeologizma“, no prilikom pisanja ovoga diplomskoga rada korišten je rad pretisnut u knjizi iz 2007. godine.

cjelinu: *s nogu, u principu, ni govora, ni u ludilu, za pet* itd. Frazemski skupovi riječi dijele se na zavisne i nezavisne, ovisno o tome jesu li sastavnice u gramatički zavisnom odnosu, a sačinjavaju ih najmanje dvije autosemantičke riječi, npr. *živa enciklopedija, nositi glavu u torbi, lud sto gradi*.

Posljednja su vrsta frazemi sa strukturom rečenice. Oni se mogu sastojati od oba glavna rečnična dijela (*pojeo vuk magare*), a mogu biti i krnje rečenice (*gori pod petama komu*), složene rečenice (*trla baba lan da joj prođe dan*) ili zavisne surečenice (*gdje je vrag rekao laku noć*). Uz ove strukturne tipove, Barčot (2014: 23) dodaje i polusloženice te navodi primjere (*navrat-nanos, zbrda-zdola*).

Kao poseban strukturni tip ističu se poredbeni frazemi, desemantizirane sveze riječi koje su se, za razliku od poredbe, ustalile i frazeologizirale u jeziku, npr. *marljiv kao mrav, hrabar kao lav* (Fink-Arsovski u Barčot 2014: 24). Poredbeni frazemi mogu biti trodijelni i dvodijelni (Fink-Arsovski 2002: 12). Trodijelni strukturni tip pretpostavlja A-dio (komponentu koja se uspoređuje), B-dio (poredbeni veznik, najčešće veznik *kao*, no nalazimo i primjere s veznikom *poput*) i C-dio (komponentu s kojom se uspoređuje i s kojom se A-dio stavlja u odnos), npr. *glupa kao guska, tvrdoglav kao magarac*, a u dvodijelnoj strukturi izostavljen je A-dio, npr. *kao kokot [hodati, ponašati se itd.], kao ćorava kokoš [naići na što, naći što itd.]*.

2.2.2. Podrijetlo frazema

Kada se govori o podrijetlu frazema, ponajprije se misli na jezik u kojem je frazem nastao, no ono uključuje i područja i izvore iz kojih su frazemi uzeti. Prema prvome kriteriju možemo izdvojiti nacionalne i posuđene frazeme. Dok su nacionalni nastali u jeziku u kojem se i upotrebljavaju (npr. nacionalni frazemi hrvatskoga jezika bili bi *kud puklo da puklo* ili *udarati u druge diple*), posuđeni su frazemi nastali u drugome jeziku, „ali su u većoj ili manjoj mjeri –

ili pak nimalo ili sasvim – prilagođeni jeziku koji ih je posudio (npr. *alfa i omega, all right*)“ (Menac 1972, 2007¹⁵: 16). Turk (1994: 39) razlikuje neprevedene i prevedene ili kalkirane frazeme. Prvi ostaju neizmjenjeni i imaju određenu stilističku funkciju (npr. *in medias res, ad hoc, fifty-fifty*), a potonji se prilagođavaju pravilima jezika primaoca. Drugi kriterij razlikuje frazeme preuzete iz književnih djela (*ljudskom srcu uvijek nešto treba, boriti se s vjetrenjačama*), narodne književnosti i poslovice (*čiča miča, gotova priča, u laži su kratke noge*), različitih znanosti, struka i područja ljudske djelatnosti (*kratki spoj, davati ton, igrati glavnu ulogu, greška u koracima, baciti sidro*) te različitih žargona (*posljednji adut, trta me*) (Menac 1978, 2007¹⁶: 16–17) koji se upotrebljavaju u različitim funkcionalnim stilovima hrvatskoga jezika.

2.2.3. Stil frazema

Frazemi se mogu proučavati i s obzirom na jezični stil kojem pripadaju pa razlikujemo stilski neutralnu frazeologiju koja se upotrebljava u svim jezičnim stilovima, razgovornu frazeologiju koja se koristi u neformalnom, razgovornom stilu, a razgovornome stilu pripada i vulgarni stil (Menac 2007: 20). Međutim, pripadnost jednome stilu nije nepromjenjiva, pa se isti frazem može pronaći u razgovornom i književnoumjetničkom i sl. Nekim frazemima možemo odrediti konotativno značenje, ovisno o kontekstu u kojem se upotrebljavaju, koje odaje stav govornika, pa možemo govoriti o odobravanju (*svaka mu čast, naše gore list*), neodobravanju (*bez glave i repa, stari lisac*), humoru (*ne će grom u koprive, za babino brašno*), svečanome tonu (*preseliti se u vječnost*) i dr. (Menac 2007: 20).

¹⁵ Rad je prvi puta objavljen 1972. godine u časopisu *Strani jezici* pod nazivom „Svoje i posuđeno u frazeologiji“, no prilikom pisanja ovoga diplomskoga rada korišten je rad pretisnut u knjizi iz 2007. godine.

¹⁶ Rad je prvi puta objavljen 1978. u časopisu *Filologija* pod nazivom „Neka pitanja u vezi s klasifikacijom frazeologije“, no prilikom pisanja ovoga diplomskoga rada korišten je rad pretisnut u knjizi iz 2007. godine.

3. PRISTUPI ANALIZI FRAZEMA

Frazemi se mogu analizirati s različitih aspekata, no najčešće se provodi strukturna, sintaktička i semantička analiza. Prva analizira leksički sastav, glavnu komponentu i opseg frazema, druga se odnosi na uključivanje frazema u rečenično ustrojstvo i određivanje njegove funkcije, a treća se bavi njegovim značenjem, stupnjem desemantiziranosti, motiviranošću¹⁷, slikovitošću i podrijetlom, (Fink-Arsovski 2002: 8). Uz ove tri navedene vrste analize, javljaju se i drugi suvremeni pristupi proučavanju frazema: psiholingvistički, kognitivnolingvistički, komunikativno-pragmatički, lingvokulturološki, didaktički, dijalektološki i kontrastivni, koji će se provoditi u ovome istraživanju.

3.1. Kontrastivna analiza

Kontrastivna analiza frazema javlja se zbog pretpostavke da su svi jezici međusobno usporedivi, a dijeli se na teorijsku, čiji je cilj dati teorijske modele za uspoređivanje i primijenjenu, koja proučava sličnosti i razlike između dvaju ili više jezika. Međutim, za polazište se uvijek uzima materinski jezik, stoga jezici nisu u ravnopravnome položaju (Kružić 2011: 148–149).

Za kontrastivnu analizu vrlo je važno prevođenje. Forko (2009: 95) definira prevođenje kao „proces u kojem se jezična jedinica iz izvornog jezika zamjenjuje odgovarajućom jedinicom u jeziku cilju (jeziku na koji se prevodi)“. Iako se prema ovoj definiciji čini da je prevođenje jednostavan posao, to nije tako. Svaki jezik posjeduje izraze koji nemaju svoj ekvivalent. Slična je situacija i s frazemima. Naime, budući da su frazemi jezične jedinice koje pružaju mnogo

¹⁷ Motivacija frazema može biti konkretna, asocijativna i apsurdna. Konkretni su motivi stvarni, a najčešće su prisutni u zoonimskim frazemima (npr. *ići spavati s kokošima*). Asocijativni su motivi proizašli iz asocijacija koje čovjek stvara (npr. u frazemu *dočekati se na noge* čovjekova osobina oslikava se kroz životinjsko ponašanje), a apsurdnima ili nelogičnim motivima ne može se odrediti motivacija. U tu skupinu najčešće ulaze i frazemi motivirani stereotipima (npr. *glup kao guska*).

informacija o određenoj kulturi te su i specifični za određenu kulturu, prevođenje frazema je zahtjevan ili, kako Josipa Forko¹⁸ tvrdi, čak *Sizifov posao*. Upravo zbog svoje složenosti i razlika u kulturama i jezicima, frazemi predstavljaju izazov za prevoditelje koji moraju dobro poznavati jezik i kulturu, ne samo stranoga jezika, već i materinskoga kako bi prenijeli i značenje, ali i zadržali što više svojstava originala (oblik, stil, kulturne asocijacije) (Forko 2009: 93–95). Dakle, frazem bi se trebao prevesti frazemom koji je što sličniji originalu, no najbitnije je da se prenese sadržaj, stoga su najčešća odstupanja u izrazu, što se vidi i u analiziranome korpusu.

Glavni je pojam u kontrastivnoj lingvistici pojam ekvivalencije koja se dijeli na potpunu ili apsolutnu, djelomičnu ili parcijalnu i nultu ekvivalenciju (Čagalj, Svitkova 2014: 2). Potpuno ili apsolutno ekvivalentni izrazi¹⁹ potpuno su podudarni značenjem, strukturom i pozadinskom slikom (npr. hrv. *glup kao magarac* i eng. *as stupid as donkey*, hrv. *igra mačke i miša* i eng. *a game of cat and mouse*), djelomični ekvivalenti imaju sličnu pozadinsku sliku, isto značenje, a na planu izraza dolazi do većih promjena (npr. hrv. *marljiv kao mrav* i eng. *<as> busy as a beaver (bee)*, hrv. *biti (ponašati se) kao slon u staklani (trgovini porculana)* i eng. *be like a bull in a china shop*), a kod nulte ekvivalencije²⁰, kao što i sam naziv kaže, ekvivalencija izostaje, izrazi se razlikuju značenjem, strukturom i pozadinskom slikom (npr. hrvatski frazem *zijeovati kao som* nema engleskoga ekvivalenta) (Turk, Opašić 2008: 20–25).

¹⁸ Josipa Forko svoj je članak o prevođenju frazema nazvala „Prevođenje frazema – Sizifov posao“.

¹⁹ Potpuna ekvivalencija razvidna je u internacionalnim frazemima.

²⁰ Nulta ekvivalencija javlja se kod nacionalnih frazema jer su oni specifični za pojedini jezik i kulturu.

4. STEREOTIPI

Lakoff smatra da ljudi u svojoj svijesti oblikuju konvencionalne slike o svijetu koji nas okružuje, ovisno o specifičnoj kulturi kojoj pripadaju (Kovačević 2012: 15). Te su slike podsvjesne, a stvorene su na temelju čovjekova iskustva te su razvidne u brojnim frazemima, stoga možemo zaključiti kako upravo frazeologija odaje mnogo informacija o narodu, kulturi i načinu razmišljanja te zbog toga predstavlja izvor posebnosti svakoga jezika. Način razmišljanja vidljiv je u stereotipima koji su poznati u određenoj kulturi, a oni su motivirali brojne frazeme.

Lippmann (1995: 76) kaže da su stereotipi „urođena, manje-više konzistentna slika svijeta kojoj su prilagođene naše navike, naši ukusi, naše sposobnosti, naše radosti i naše nade“ i dodaje: „Oni možda nisu potpuna slika svijeta, no oni su slika nekog mogućeg svijeta na koji smo adaptirani. U tom svijetu ljudi i stvari imaju sasvim određena mjesta i postupaju na određeni način.“ Dakle, možemo zaključiti kako su stereotipi zapravo tipične karakteristike pridodane određenim skupinama ljudi, muškarcima, ženama, starijima, mlađima, etnicima, pa čak i predmetima i životinjama, pridavajući im ljudske osobine koje one, najčešće, ne posjeduju, a obojani su i emocijama (Lippmann 1995: 74–77). Štoviše, stereotipi su „rigidna, često netočna, ponekad pogrdna, izuzetno pojednostavljena vjerovanja, obogaćena prosudbama, vrednovanjem, komentarima, određena kulturno i društveno, a ovise i o psihološkoj strukturi osobe“ (Bertoša 1999: 64). Prenose se s generacije na generaciju, bez preispitivanja, a nastali su kako bi se omogućilo jednostavnije razumijevanje svijeta jer, kako objašnjava Lippmann (1995: 71), pri „neuvježbanom opažanju mi iz okoline izabiremo znakove koje možemo prepoznati. Znakovi zastupaju ideje, a te ideje mi popunjujemo našom zalihom predstave. (...) Pokušaj da sve stvari vidimo svježije i u potankosti, umjesto kao

tipove i općenitosti, iscrpljuje, a u živahnim poslovima praktički ne dolazi u obzir.“

Važno je napomenuti da svaka kultura percipira stvarnost na svoj način, stoga se i stereotipi razlikuju od kulture do kulture (Bertoša 1999: 64). Nadalje, stereotipi zapravo uvjetuju način razmišljanja. Naime, budući da se kroz stereotipe portretira određena skupina ljudi, ona se i percipira kao takva, ne prave se iznimke, već se sve karakteristike pridaju cijeloj skupini, a te karakteristike određuju ponašanje i stav prema istoj. S obzirom na to da je jezik glavno sredstvo komunikacije, logično je da su i stereotipi sadržani u jeziku, a posebice u njegovoj frazeologiji²¹ koja je bogata slikovitošću i metaforama.

4.1. Stereotipi o životinjama

Budući da su predmet bavljenja ovoga diplomskog rada zoonimski frazemi motivirani stereotipima, potrebno je objasniti nastanak i karakteristike stereotipa o domaćim i divljim životnjama.

Čovjek i životinja zajedno žive od davnina. Neke životinje čovjek je pripitomio i shvatio da su mu vrlo korisne, prvenstveno za hranu i odjeću, a i ispomoc u radu, no s drugima mu to nije uspjelo, nije ih uspio potčiniti, pa ih se boji i, štoviše, smatra ih štetnima. Upravo odnos čovjeka i životinje uvjetuje stvaranje stereotipa, pa su tako domaće životinje najčešće pozitivno određene, a divljima se pridaju negativne konotacije (Bertoša 1999: 64). Anita Hrnjak ističe da se čovjek zapravo želi distancirati od životinja kao nižih bića pa im zato najčešće pridaje negativna obilježja (Hrnjak 2014: 3).

Nadalje, ovaj je stereotipni model antropocentričan. Naime, životinjama su pripisane ljudske karakteristike, a procjenjivane su u moralnom, intelektualnom, emocionalnom i interpersonalnom smislu, promatrani su njihovi običaji i navike

²¹ Frazeologija je ovdje upotrijebljena u drugome značenju, tj. odnosi se na skup frazema jednoga jezika.

te su izmišljene i priče o njihovom postanku i međusobnim neprijateljstvima (Bertoša 1999: 65). Zanimljiva je činjenica da čovjek iskorištava te stereotipe o životinjama prilikom karakterizacije drugoga čovjeka pa ga uspoređuje s životinjom ili naziva životinjskim imenom (Bertoša 1999: 68) (npr. *glupa kao guska* ili *Konju jedan!*²²). Dakle, skrivajući se iza „maske različitih životinja“ (Vidović Bolt 2014: 9), čovjek zapravo govori o pripadnicima svoje vrste.

U poglavlju koji slijedi usporedit će se zoonimski frazemi motivirani stereotipima u hrvatskome i engleskome jeziku.

²² Oba se frazema odnose na neinteligentnu osobu.

5. ANALIZA FRAZEOLOŠKE GRAĐE

Ovo poglavlje sastoji se od dva dijela. U prvome dijelu navode se stereotipi o životinjama te se oprimjeruju zoonimskim frazemima koje su oni motivirali, a u drugome dijelu provodi se kontrastivna analiza zoonimskih frazema u hrvatskome i engleskome jeziku. Kao polazište za kontrastivnu analizu uzet je hrvatski jezik te su se tražili ekvivalenti u engleskome jeziku.

5.1. Zoonimski frazemi motivirani stereotipima u hrvatskome jeziku

U ovome dijelu navode se stereotipi o životinjama koji su motivirali brojne frazeme u hrvatskome jeziku. Naime, frazemi su organizirani oko nadnatuknica poredanih abecednim redom koje sadrže ime životinje. Ispod nadnatuknica navode se i tumače stereotipi o određenoj životinji, a zatim se ti stereotipi potkrepljuju primjerima, tj. frazemima sa zoonimskom sastavnicom. Frazemi su podijeljeni u dvije kategorije. U prvoj se nalaze oni koji su motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom i ponašanjem (npr. *jak kao bik*), a druga kategorija obuhvaća one zoonimske frazeme koji nisu motivirani iskustvenim činjenicama, već je motivacija apsurdna ili nelogična (npr. *glupa kao guska*²³).

BAKALAR

Bakalar je zapravo dosta velika morska riba koja se često koristi u prehrani, i to sušen, pa otud i motivacija dolje navedenih frazema. Naime, osušen bakalar vrlo je tanak i dug, pa je njegov izgled motivirao frazeme koji se odnose na mršavost:

osušiti se kao bakalar (jako smršavjeti)

suh (mršav) kao bakalar (jako mršav)

²³ Guska se smatra glupom životinjom, a zapravo je vrlo inteligentna (Vidović Bolt 2011: 21).

BIK

Bik je domaća životinja s kojom čovjek živi od davnina. Njegova su najistaknutija obilježja fizička snaga i zdravlje, a čovjek mu je pridao i bijes, iritiranost i razjarenost. Nadalje, s bikom je povezan i gotovanski način života jer je on rasplodna životinja od koje se ne očekuje da bude tegleća marva (Fink-Arsovski 2002: 51), a u frazeologiji je prisutan i motiv borbe s bikovima i nemogućnost hvatanja bika za rogove. Dakle, možemo zaključiti da se snažan, jak i otporan čovjek, ali i bijesna i razjarena osoba uspoređuju s bikom.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

jak kao bik (vrlo jak)

*kao bik na gmajni*²⁴ [živjeti, ponašati se itd.] (gotovanski [živjeti, ponašati se itd.]])

zdrav kao bik (vrlo zdrav)

kao biku crvena krpa (provokacija, ono što raspaljuje koga)

uhvatiti bika za rogove (odlučno započeti rješavati kakav problem)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

bijesan kao bik (jako bijesan)

BUBA/BUBICA

Lijena i nepokretna osoba uspoređuje se s bubom, vjerojatno zbog njezinoga izgleda, no zanimljivo je da se njezinoj deminutivnoj varijanti pripisuju potpuno drugačija obilježja kao što su tišina i mirnoća. Također, budući da bube pripadaju insektima, a sve insekte čovjek doživljava kao iritantne i uznemirujuće, ne čudi što su i bubama pridane ove karakteristike:

²⁴ Gmajna je historizam u značenju 'općinski pašnjak', 'općinska zemlja' (Fink-Arsovski 2002: 51).

lijena buba (troma, neaktivna osoba)

staviti komu bubu u uho (potaknuti koga na razmišljanje o čemu; dati mu ideju)

miran kao bubica (vrlo miran i povučen)

tih kao bubica (vrlo tih i povučen)

imati bube (bubice) u glavi (biti opsjednut ludim mislima)

CRV

Crvi se odlikuju savitljivim, izduženim tijelom i gmižućim kretanjem te odaju dojam neprekidnoga rada, stoga se čovjek koji ustrajno radi, ali ne obavlja teške fizičke poslove uspoređuje s ovom životinjom. Međutim, crv se u hrvatskoj kulturi povezuje i s osjećajem sreće, no njegovo podrijetlo nije objašnjeno.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

raditi kao crv (mrav, krtica) (marljivo (neprekidno, ustrajno) raditi)

marljiv kao crv (vrlo marljiv)

imati crve u stražnjici (guzici) (biti nemiran, vrpeljiti se, meškoljiti se)

knjiški crv (moljac) (osoba koja stalno prekapa po knjigama)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

biti sretan kao crv (biti jako sretan, vrlo zadovoljan)

ČAVKA

Čavka je ptica koja se prodorno glasa te je njezino glasanje motiviralo i jedan frazem u hrvatskome jeziku, no on nosi negativne konotacije:

brbljati kao čavka (pričati (brbljati) glasno i mnogo)

ČIGRA

Čigra je ptica dugih, uskih krila koja izvrsno leti (Hrvatska enciklopedija²⁵), stoga joj se pripisuje okretnost. Ovo je obilježje i motiviralo frazeme u hrvatskome jeziku:

okretan kao čigra (vrlo okretan, brz, izrazito nemiran)

vrtjeti se kao čigra (1) biti stalno u pokretu; 2) vješto i brzo obavljati neki posao)

ĆUK

Najpoznatije ćukovo obilježje je samotnjački način života, stoga ne čudi što se osamljenost i samoća povezuju s ovom pticom:

sam kao ćuk (potpuno sam, osamljen)

stajati kao ćuk (stajati potpuno sam, biti osamljen)

DEVA

Deva je poznata po tome što može izdržati bez vode i do 25 dana (Ladan 2006: 102), no ona je stalno žedna, stoga je ta njezina karakteristika motivirala frazeme koji se odnose na pijanstvo:

napiti se kao deva (*svinja, zvijer, smuk*) (jako se napiti)

pijan kao deva (*svinja, zvijer, smuk*) (jako pijan)

piti kao deva (*smuk*) (mnogo i često piti)

²⁵ Podatak je prikupljen na stranici Hrvatska enciklopedija (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13374>) Preuzeto 30. svibnja 2016.

DUPIN

Dupin je morska životinja, stoga se podrazumijeva da se dobro snalazi u vodi, a njegove plivačke sposobnosti motivirale su i jedan frazem u hrvatskome jeziku.

plivati kao dupin (dobro plivati)

GAVRAN

Gavran je simbol nesreće i smrti, a njegov izgled, točnije crna boja perja, motivirala je frazem koji se odnosi na predmet izrazito crne boje.

crn kao gavran (izrazito crne boje)

GLISTA

Glista je životinja duguljastoga i mršavoga izgleda, a poznata je po tipičnom načinu kretanja. Naime, ona se kreće „u valovima“, tj. naizmjeničnim izduživanjem i skraćivanjem dijelova tijela. Upravo su te slike motivirale sljedeće frazeme:

izvoditi bijesne gliste (činiti gluposti (ludosti, budalaštine), prenemagati se, prenavljati se, ludovati)

mršav kao glista (jako mršav)

GOLUB

Golubovi su poznati po tipičnom glasanju, odnosno gukanju, činjenici da često obavljaju nuždu i po ljubavnoj nježnosti jer se kljunovima gotovo ljudski ljube. Međutim, Ladan (2006: 256) ističe kako je ptičja bračna vjernost podosta upitna i labava, pa je ne treba shvatiti doslovno. Čovjek ih doživljava kao životinje koje skladno žive i dobro se slažu, pa je to stereotipno ponašanje motiviralo i frazeme u hrvatskome jeziku.

gukni golube <!/> (reci što imaš <!/>, izjasni se <!/>)

glineni golub (laka meta)

voditi goluba u Veneciju (raditi suvišan, besmislen posao)

živjeti kao golub i golubica (živjeti skladno i u ljubavi)

živjeti kao golubovi (živjeti skladno i u ljubavi)

živjeti kao dva goluba (živjeti skladno i u ljubavi)

gugutati kao dva golubića (zaljubljeno razgovarati)

kao posrani golub [izgledati, držati se, osjećati se itd.] (loše, otužno [izgledati, držati se, osjećati se itd.])

GUSKA

Guska je jedna od domaćih životinja koja je poznata po svom tipičnom načinu kretanja koji je motivirao nekoliko frazema koji označuju hodanje gegajući se i hodanje u koloni. Međutim, čovjek je guski pridao i obilježja koja nisu opravdana. Naime, ona se smatra glupom, nesposobnom i naivnom životinjom, što se očituje i u dolje navedenim frazemima, a zapravo je vrlo inteligentna (Vidović Bolt 2011: 21).

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

gegati se kao guska (hodati gegajući se)

ići (prolaziti i sl.) kao guske (ići (hodati i sl.) u koloni, jedan za drugim)

gušćji poredak (kretanje u koloni)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

glupa kao guska (vrlo glupa)

i guske znaju što (opće je poznato što)

kao guske u magli [ponašati se, činiti što itd.] (neinteligentno, neobaviješteno [ponašati se, činiti što itd.])

ne dati komu <ni> guske pasti (smatrati koga nesposobnim za što)

zaljubiti se kao guska /o ženi/ (jako se zaljubiti)

zaljubljena kao guska /o ženi/ (jako zaljubljena)

HIJENA

Hijene su poznate po tipičnom načinu glasanja koji zvuči kao zlobni smijeh, pa ne čudi što se osoba koja se zlorado smije uspoređuje upravo s ovim strvinarom.

smijati se kao hijena (zlorado (zlobno) se smijati)

HRČAK

Hrčci su noćne životinje (obično spavaju cijeli dan, a bude se noću) i poznati su skupljači. Naime, sa svake strane glave i vrata imaju jednu „vrećicu“ koja im služi kao spremište hrane. Ova dva najpoznatija obilježja motivirala su i frazeme u hrvatskome jeziku.

skupljati kao hrčak što (skupljati (gomilati i sl.) potrebne i nepotrebne stvari)

zaspati (spavati) kao hrčak (puh) (tvrdo zaspati ili spavati)

JANJE

S obzirom na njegovo ponašanje, janje je simbol nevinosti i krotkosti te poslušnosti, pa se ponizna, mirna i nevinna osoba uspoređuje upravo s ovom domaćom životinjom. Potvrdu ovih stereotipa nalazimo već u *Bibliji*.

ići kao janje na klanje (prihvatiti *štogod* bez otpora, ne sluteći nevolju)

nevino janje (janješce) (nevinna osoba)

krotak kao janje (ponizan i pokoran)

miran kao janje (jako miran i povučen)

žrtveno janje (onaj koji biva proglašen krivcem kako bi se prikrila krivnja drugih)

JARAC

Jarac je simbol muškosti i izobilja životne snage, a opisuje se i kao veliki pohotnik. Jedino obilježje koje je motivirano stvarnim činjenicama je njegovo glasanje. Također, jarac je od davnina služio kao životinja koja se žrtvovala zbog religijskih razloga, stoga je ovo iskustvo razvidno i u frazeologiji.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

derati se kao jarac (vol) (vikati iz svega glasa)

žrtveni jarac (onaj koji biva proglašen krivcem kako bi se prikrila krivnja drugih)

ispasti žrtveni jarac (ispasti onaj koji biva proglašen krivcem kako bi se prikrila krivnja drugih)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

stari jarac (star (stariji) muškarac koji napastuje mlade djevojke (žene), stari pokvarenjak)

dati jarcu (kozi) da čuva kupus (povjeriti posao osobi koja će napraviti više štete nego koristi, povjeriti posao neprikladnoj osobi)

JARE

Jare je mladunče koze i jarca, a karakterizira ga nemirnost, nestašnost i živahnost, stoga se osoba koja posjeduje ove osobine uspoređuje upravo s jaretom.

miran kao jare (jako nemiran, živahan, nestašan)

JEGULJA

Jegulja je riba koja se vrlo spretno i brzo kreće, a upravo je njezino kretanje motiviralo jedan frazem u hrvatskome jeziku.

brz kao jegulja (jako brz)

KOBILA

Kobila je tegleća životinja koja je preopterećena nametnutim poslovima, ali je ujedno i vrlo izdržljiva, stoga frazem *jaka kobila* ima pozitivne konotacije.

jaka kobila (osoba preopterećena poslovima i obvezama, ali vrlo izdržljiva)

KOKOŠ / KVOČKA

Kokoš je za čovjeka jedna od važnijih domaćih životinja te je logično da joj je čovjek, upravo zbog bliskoga suživota, pridao različita obilježja. Najčešće se doživljava kao glupa životinja koja rano liježe, a pridaje joj se i potištenost. Međutim, ona se smatra i izvorom materijalne koristi, a doživljava se i kao brižna životinja, pa nailazimo na frazeme koji nose pozitivne konotacije, iako ih je manje.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

ići/lijegati s kokošima (ići rano spavati)

koka koja nosi zlatna jaja (osoba koja donosi veliku materijalnu korist, osoba od koje se izvlači materijalna korist)

zlatna koka (1. osoba koja donosi veliku materijalnu korist, osoba od koje se izvlači materijalna korist; 2. ono što donosi veliku materijalnu korist, ono iz čega se izvlači materijalna korist)

čuvati koga, što kao kvočka piliće (brižno čuvati *koga, što*, izuzetno paziti *na koga, na što*)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

stara koka (1. žena s bogatim seksualnim iskustvom; 2. žena zrelije dobi, ali odlična izgleda)

kao ćorava kokoš [*naići na što, naći što* itd.] (potpuno slučajno, neplanirano [*naići na što, naći što* itd.])

kao pokisla kokoš (1) jadan, potišten, 2) jaderno, potišteno)

kokoš je pamet (mozak) pozobala komu (glup je *tko*)

kokošje pamćenje (slabo pamćenje)

kokošji mozak (nerazvijen mozak (pamet), slabe umne sposobnosti, intelektualna ograničenost)

glupa kao kokoš (jako glupa osoba)

biti kokošje (pačje, pileće, ptičje) pameti (neinteligentna osoba)

imati kokošju (pileću, pačju, ptičju) pamet (biti glup)

drobiti ćoravoj kvočki što (raditi uzaludan posao)

KOKOT / PIJETAO

Najistaknutija pijetlova karakteristika je rano ustajanje te je ona i motivirala nekoliko frazema u hrvatskome jeziku. Međutim, pijetao se, zbog načina njegova hodanja dvorištem, opisuje kao uobražen i napuhan, a čovjek mu je pridao i osobine poput potištenosti, deprimiranosti i utučenosti te ga povezuje s nekarakternom osobom.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

kao kokot [hodati, ponašati se itd.] (uobraženo, umišljeno, napuhano [hodati, ponašati se itd.])

ustati/ustajati s pijetlovima (rano ustati/ustajati)

u prve pijetlove (u rane jutarnje sate, u ranu zoru)

do prvih pijetlova (do ranih jutarnjih sati, do zore)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

pokisao kao pijevac (1. potišten, utučen, deprimiran; 2. potišteno, utučeno, deprimirano)

operušeni pijetao (osoba slaba karaktera)

KOMARAC

Komarčev izgled motivirao je frazem koji se odnosi na mršavost i opisuje jako mršavu osobu.

suh kao komarac (jako mršav)

KONJ

Konj je, uz psa, životinja od posebne važnosti u ljudskom životu, no nema uvijek privilegirani status (Vidović Bolt 2011: 57). Iako konj nosi najviše pozitivnih konotacija, pa je tako simbol sreće, pobjede, zadovoljstva, prestiža, a uz njega se veže i snaga, naporan rad i iscrpljenost, negativne konotacije nisu zaobišle ni ovu plemenitu životinju. Naime, konju se pripisuje glupost, ljubomora, ali i pretjerana zaljubljenost.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

starog konja ne možeš naučiti nove trikove (stariji ljudi teško uče)

raditi kao konj(*vol, marva, životinja, stoka*) (naporno i mnogo raditi)

baviti se konjskim poslom (naporno i mnogo raditi)

potkivati (šibati) lipsala konja (raditi uzaludan i beskoristan posao)

biti na konju (biti u boljem položaju nego prije, osjećati se sigurnijim, biti zadovoljan svojom situacijom)

osjećati se <kao> na konju (osjećati se mnogo bolje nego prije, osjećati napredak)

konj za utrku (1. najvažnija (bitna) osoba za određenu ulogu; 2. prestižan, važan, nezaobilazan predmet)

i mi konja za trku imamo (i mi se imamo čime pohvaliti, nismo mi gori od drugih, i nama ponešto govori u prilog)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

kladiti se na krivoga konja (usmjeriti napore prema krivom cilju)

mijenjati konja usred utrke (mijenjati što usred aktivnosti)

poklonjenom konju se ne gleda u zube (poklon ne valja kritizirati)

pasti (spasti) s konja na magarca (doći u gori položaj, ići s boljega na gore)

glup kao konj (vrlo glup)

ljubomorani kao konj (tetrijeb, pas, pseto) (jako ljubomorani)

zaljubiti se kao konj (tetrijeb, pas, pseto) (jako se zaljubiti)

KOZA

Koza je domaća životinja koja se kreće u stadu, a hrani se biljkama. Upravo odudaranje od prvoga stereotipa motiviralo je frazem koji označava neuobičajeno ponašanje, a nerelana slika oranja na kozi povezuje se s odlučnim čovjekom koji će ostvariti svoje ciljeve bez obzira na sve (Vidović Bolt 2011:

68). Koza je i simbol neravnopravnih odnosa i nepoznavanja, nerazumijevanja nečega.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

dati kozi (jarcu) da čuva kupus (povjeriti posao osobi koja će napraviti više štete nego koristi, povjeriti posao neprikladnoj osobi)

makar i na kozi orao (po svaku cijenu, uza sve poteškoće)

nisu sve koze (ovce) na broju komu (ponaša se neuobičajeno (čudno) *tko*, nije sasvim pri sebi *tko*, nešto nije u redu *s kim*)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

nismo zajedno (skupa) koze (ovce) pasli (čuvali) (nismo mi jednaki (ravnopravni), ne potječemo iz iste sredine, ne možeš se sa mnom uspoređivati)

razumjeti se u što kao koza u peršun (peršin) (ne razumjeti se *u što*)

KORNJAČA

Kornjača je poznata po njezinom izrazito sporom kretanju i dugom životnom vijeku (mogu živjeti do 200 godina), a upravo se te karakteristike očituju u dolje navedenim frazemima.

kretati se (hodati) kao kornjača (kretati se (hodati) vrlo polagano)

živjeti kao kornjača (vrlo dugo živjeti)

KRAVA

Krava se opisuje kao gojazna i lijena životinja, a simbolizira izvor prihoda i materijalnu korist te neopravdano privilegiranu osobu. Njezino ponašanje na solilu odražava pretjeranu umiljatost koja je povezana s ulagivanjem (Vidović Bolt 2011: 56), a ljudsko deranje uspoređuje se s njezinim glasanjem.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

debela kao krava (jako debela)

derati se kao krava (jako vikati /o ženskoj osobi/)

imati jezik kao krava rep (imati brbljav, imati dug jezik)

ležati kao krava (ljenčariti, besposličariti /o ženskoj osobi/)

umiljat kao krava na solilu (pretjerano umiljat)

pristaje komu što kao kravi sedlo (ne pristaje komu što)

kao da su krave žvakale koga (1. odjeven u izgužvanu (neispeglanu) odjeću); što (2. potpuno izgužvan, neispeglan)

krava muzara (izvor dobre zarade)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

sveta krava (1. nedodirljiva osoba; 2. nešto nedodirljivo, nešto čemu nema (ne može biti) zamjerke)

KROKODIL

Legenda kaže da krokodili plaču poput djece kako bi privukli žrtvu koju bi potom progutali (Barčot 2014: 195), no to nije istina. Kada progutaju veći komad hrane, oni izlučuju sekret nalik suzama (Waltel i dr. u Barčot 2014: 195), pa je upravo takvo ponašanje motiviralo frazem koji označuje obilne suze, ali i neiskreno suosjećanje.

krokodilske suze (1. neiskreno (lažno, dvolično) suosjećanje; 2. gorak plač, obilne suze)

KRPELJ

Krpelji pripadaju skupini nametnika te se doživljavaju kao izrazito dosadne i nametljive životinje, a upravo te karakteristike vidljive su i u hrvatskoj frazeologiji.

prilijepiti se uz koga, uz što (za koga, za što) kao krpelj (ne odvajati se od koga, od čega; zalijepiti se za koga, za što)

dosadan kao krpelj (jako dosadan, nametljiv)

KRTICA

Krtica je mala životinja izrazito crne boje koja ima slab vid (razlikuje samo svjetlo i tamu), a čovjek je doživljava kao vrlo marljivu životinju. Ta su obilježja motivirala i frazeme u hrvatskome jeziku.

crn kao krtica (izrazito crne boje)

slijep kao krtica (slijep, slabovidan)

marljiv kao krtica (vrlo marljiv)

raditi kao krtica (marljivo raditi)

KUNIĆ

Kunići imaju brojno potomstvo, pa se s njima povezuje visoka razmnoživost. Nadalje, koristili su se u eksperimentima, a to je iskustvo razvidno i u jeziku.

množiti se (razmnažati se) kao kunići (vrlo se brzo razmnažati, imati brojni podmladak, imati mnogo djece)

pokusni kunić (osoba koja drugima služi da se na njoj što provjeri)

LABUD

Labud je ptica poznata po dugom vratu, a prema legendi labudovi prije smrti lijepo pjevaju. Upravo su te njegove karakteristike razvidne u dolje navedenim frazemima.

vrat kao u labuda (lijep, vitak vrat osobe)

labuđi pjev (posljednje djelo koje se smatra osobito važnim, djelo kojim se zaokružuje čiji opus)

LASTA

Opće je poznato da se lastavice vraćaju iz toplih krajeva u ožujku i time nagovještavaju početak proljeća, stoga je logično očitovanje ovakvoga ponašanja i u jeziku.

prva lasta <čega> (prvi nagovještaj, preteča *čega*, prvi predstavnik *čega*)

jedna lasta ne čini proljeće (ne treba zaključivati na temelju pojedinačnog slučaja)

LAV / LAVICA

Lav je zvijer iz porodice mačaka, a naziva se i kraljem životinja te simbolizira vrhovnu vlast, moć i snagu. Kao što se očituje u jeziku, njegove glavne osobine su hrabrost i snaga. Voli slobodu kao i sve divlje životinje, pa je nemiran u zatvorenom prostoru.

Lavica je poznata po zaštitničkoj, majčinskoj ulozi prema mladunčadi, pa je takvo njezino ponašanje, uz hrabrost, motiviralo frazeme u hrvatskome jeziku.

boriti se kao lav (lavica) (hrabro se boriti)

hrabar kao lav (lavica) (vrlo hrabar)

jak kao lav (vrlo jak)

*lavovski (lavlji) dio*²⁶ (najveći i (ili) najbolji dio u usporedbi s ostalima)

šetati (hodati) kao lav u kavezu (nervozno šetati gore-dolje)

ne diraj lava dok spava (ne izazivaj protivnika dok te pušta na miru)

štiti (braniti) kao lavica koga, što (hrabro se boriti)

LEPTIR

Ladan (2006: 338) navodi je leptir dobio naziv od glagola *lepetati* (lepršati) koji označava način njihova kretanja. Vjerojatno je upravo percepcija njihova lepršanja motivirala frazeme koji se odnose na osjećaj nervoze i treme. Dakle, možemo zaključiti da ovi frazemi počivaju na stereotipu koji nije motiviran iskustvenom činjenicom.

imati leptiriće u trbuhu (imati tremu)

dobiti leptiriće u trbuhu (imati tremu, biti nervozan pred kakav nastup)

LIJA / LISICA

Lisice imaju izrazito razvijenu sposobnost snalaženja u problematičnim situacijama. Brzo uče i povezuju naučeno, a znanje primjenjuju u obliku strategija u situacijama preživljavanja (Barčot 2014: 92), stoga ih čovjek doživljava kao vrlo lukave životinje.

lukav kao lija (lisica) (vrlo lukav)

stari lisac (lukavac, iskusan čovjek koji vješto iskorištava situaciju u svoju korist)

²⁶ Frazem *lavovski (lavlji) dio* dolazi iz Ezopove bajke *Lav, magarac i lisica* u kojoj je lav dobio najveći i najbolji dio plijena (Barčot 2014: 89).

MAČAK /MAČKA / MAČE /MAČIĆI

Mačka je oličenje brzine, spretnosti i snalažljivosti, no, ona je također simbol iscrpljenosti, sporosti, bezvoljnosti, pohlepe i nezasitnosti, ali i zadovoljstva. Opće je poznat njezin odnos s miševima kojima se hrani i glasanje, posebice za vrijeme parenja, a i trajanje nošenja mačića (oko 55 dana) (Ladan 2006: 399), pa su ti stereotipi motivirali i hrvatske frazeme.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

gledati kao mačak iza ugla (pritajiti se i vrebati)

vtjeti se (motati, obilaziti) oko koga, oko čega kao mačak oko vruće kaše (neodlučno se vrtjeti *oko koga, oko čega*, bojati se približiti (pristupiti) *komu, čemu*, biti neodlučan, pretjerano oprezan)

povući/vući mačka za rep (izvrgnuti se/izvrgavati se opasnosti, nepotrebno izazvati / izazivati neprilike samom sebi)

izvući/izvlačiti mačku rep (1. namučiti se/mučiti se *oko čega (čime)*; 2. nastradati)

veži (objesi i sl.) to mačku za (o) rep (ništa to ne vrijedi, sve je to uzalud)

možeš to vezati (objesiti i sl.) to mačku za (o) rep (ništa to ne vrijedi, sve je to uzalud)

presti kao mačak (biti zadovoljan)

popašan kao mačak na ribu (pohlepan, nezasitan)

stari mačak (iskusan (snalažljiv) čovjek, čovjek svemu dorastao)

gledati (buljiti, zuriti, piljiti) u koga, u što kao mačak u slaninu (gledati netremice i zaneseno *u koga, u što*)

gledati (piljiti) u koga, u što kao mače u žižak (netremice gledati (piljiti) u koga, u što)

prebiti (pretući) koga kao mačku (žestoko istući koga)

ubiti (ucmekati) koga kao mačku (bezobzirno (bez okolišanja) ubiti koga)

prenostit (nositi) kao mačka mlade (stalno premještati što /zbog pomanjkanja prostora/)

vući se kao prebijena (krepana) mačka (tromo, sporo, umorno, iscrpljeno se kretati)

mačja derača (1. neskladno pjevanje ili sviranje; 2. dreka, zaglušna glazba)

ići kao ćorava mačka (besciljno se kretati)

neće mačka kobasice (hini zainteresiranost tko)

žustar kao mačka (vrlo brz i okretan)

izgledati (osjećati se) kao prebijena mačka (izgledati (osjećati se) loše i iscrpljeno od naporna rada)

što je preslano nije ni mačkama drago (ne valja pretjerivati (u prikazivanju čega, u pričama o čemu, dodavanju činjenica ili posebnih efekata))

kad mačke nema, miševi kolo vode (kad je odgovorna osoba odsutna, podređeni rade što hoće)

to je mačji kašalj (1. to je mala (neozbiljna) stvar, to je nešto zanemarivo, 2. beznačajan čovjek)

to nije mačji kašalj (to nije sitnica, to je ozbiljna stvar)

igra mačke i miša (međusobno poigravanje, nadmudrivanje smicalicama)

igrati se mačke i miša (poigravati se)

dobiti mačiće (izgubiti strpljenje čekajući)

prvi se mačići u vodu bacaju (prvi pokušaj je obično neuspješan)

gnjaviti mačiće (svirati loše)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

kupiti/kupovati mačka (mačku) u vreći (kupiti/kupovati naslijepo, bez provjere)

MAGARE / MAGARAC / MAZGA

Magarcu se pridaju različite osobine pa tako on simbolizira tvrdoglavost, marljivost, pokornost, brigu, nesigurnost, nestabilnost, sentimentalnost, egoizam, ljubomoru, mržnju, naivnost, glupost, neznanje, neodlučnost i neposlušnost. S magarcem se uspoređuje osoba koja nema sluha, a još jedna njegova karakteristika je i besmisleno čekanje. Magarac se oduvijek smatrao inferiornim u usporedbi s konjem, stoga je takav odnos prenesen i u frazeologiju.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

naviknuti se <na što> kao magare na batine (naviknuti se *na štogod* neugodno)

revati kao magare (1. pjevati unatoč nedostatku sluha; 2. glasno plakati)

slutiti što kao magare kišu (predosjećati *što*)

tvrdoglav kao magarac (magare, mazga) (jako tvrdoglav)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

razumjeti se u što kao magarac (magare) u kantar (uopće se ne razumjeti *u što*, ništa ne znati *o čemu*)

učiniti/činiti (napraviti/praviti) magareću (medvjedu) uslugu komu (nanijeti/nanositi štetu komu, odmoći/odmagati komu, učiniti/činiti nesmotren potez na čiju štetu)

čekaj, magare, dok trava naraste (besmisleno (uzaludno, predugo) je čekati, ponestaje strpljenja čekati, teško se i nadati)

pasti (spasti) s konja na magarca (doći u gori položaj, ići s boljega na gore)

napraviti/praviti magarcem koga (postupiti /postupati s kim kao s glupakom, podvaliti/podvaljivati komu, izvrgnuti/izvrgavati koga poruzi, prevariti/varati koga)

MEDVJED

Medvjed je jedna od životinja koja nije motivirala brojne frazeme. Njegova najznačajnija obilježja su snaga i zaštićenost, a ona su razvidna i u jeziku. Čovjek doživljava medvjeda kao nespretnu i nezgrapnu te ne baš osobito pametnu životinju što ne odgovara njegovom ponašanju s plijenom u prirodi (Ladan 2006: 43), no upravo je takav doživljaj motivirao frazem koji opisuje nespretni i neuspješan način da se nekome pomogne.

- 1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

zaštićen kao medvjed <na Plitvicama> (potpuno zaštićen)

zaštićen kao <mrki (lički)> medvjed (potpuno zaštićen)

jak kao medvjed (vrlo jak)

- 2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

učiniti/činiti (napraviti/praviti) medvjedu (magareću) uslugu komu (nanijeti/nanositi štetu komu, odmoći/odmagati komu, učiniti/činiti nesmotren potez na čiju štetu)

MIŠ

Miš je mala i plašljiva životinja koju možemo naći posvuda, a najčešće se drže ljudskih staništa. Javlja se kao protagonist u pričama koje se bave temama ekonomičnosti i siromaštva (Piirainen u Barčot 2014: 114), pa se povezuje upravo s tim karakteristikama.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

plašljiv kao miš (vrlo plah)

2) Frazemi nemotivirani činjeničnim iskustvom

gol (siromašan) kao crkveni miš (vrlo siromašan)

mokar (pokisao) kao miš (jako mokar, pokisao)

pokisnuti kao miš (biti potpuno mokar od kiše, jako pokisnuti)

MOLJAC

Moljci su poznati po tome što uništavaju namirnice i odjeću, a upravo je to njihovo ponašanje motiviralo frazem koji se odnosi na osobu koja stalno prekapa po knjigama.

knjiški moljac (crv) (osoba koja stalno prekapa po knjigama)

MRAV

Opće je poznato da su mravi sitne, zadružne životinje koje marljivo rade kako bi si priskrbili hranu i osigurali sklonište. Dobro su poznate i invazije milijuna i milijuna mrava koji razaraju sve što se može razoriti ili pojesti (Ladan 2006: 333), ali i činjenica da mravi, čim primijete tuđinca, odmah ga ubiju (Ladan 2006: 331). Osim što simbolizira marljivog, vrijednog, ustrajnog i radinog čovjeka, povezuje se i s neznatnom veličinom.

ima (bilo je) koga kao mrava (ima koga u velikom broju)

klati se kao žuti mravi (žestoko se boriti)

marljiv kao mrav (vrlo marljiv)

raditi kao mrav (marljivo (neprekidno, ustrajno) raditi)

ne bi <ni> mrava zgazio tko (nikomu ne bi naškodilo tko, nikomu ne bi učinio nikakvo zlo tko)

MUHA

Muhe su malene životinje koje čovjek percipira kao vrlo dosadne zbog neprestanoga besciljnog letenja i zujanja. Upravo zbog toga ih i ubija, pa je i čovjekov način ponašanja prema njima motivirao jedan frazem u hrvatskome jeziku. Nadalje, privlače ih slatke namirnice, a osobito med.

imati mušice (muhe, bube, bubice) <u glavi> (biti hirovit, svojeglav, mušičav, imati hirove)

izbiti (istjerati) mušice (bube, bubice) iz glave komu (urazumiti koga)

biti muha na zidu (promatrati što kriomice, biti tihim svjedokom čega)

pohrliti/hrliti kao muhe na med (oduševljeno poći/polaziti, pohrliti/hrliti)

kao muha na med (jako privlačiti koga, što)

ići kao muha na lijepak (jako privlačiti koga, što)

juriti (trčati i sl.) kao muha bez glave (bezglavo (smeteno) juriti (trčati i sl.))

čuje se muha kako leti (tiho je, mirno je, vlada potpuna tišina)

ginuti kao muhe (umirati, ginuti, propadati u velikom broju)

dosadan kao muha (jako dosadan, nametljiv)

praviti od muhe (buhe) slona (konja) (preuveličavati što)

OVAN

Ovan se opisuje kao vođa jer se tako i ponaša u stadu, pa je to obilježje vidljivo i u frazeologiji.

ovan predvodnik (vođa, osoba koju drugi slijede)

OVCA

Ovca je oličenje nevinosti, miroljubivosti, dobrodušnosti, bespomoćnosti, popustljivosti, poslušnosti i plahosti, a poznata je po boji vune²⁷. Osim ovih obilježja, u frazemima ovca označuje pohlepnu i nezasitnu, ali i beskarakternu osobu, a simbolizira i neravnopravne odnose.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

krotak kao ovca (miroljubiv, dobrodušan)

hodati (ići) kao ovce (besciljno se kretati)

potrčati (nagrnuti, navaliti, ići) kao ovce na solilo (pojilo) (željno i pohlepno pohrliti za čim)

strići <svoje> ovce (iskorištavati <svoje> podčinjene)

crna ovca (osoba koja se svojim ponašanjem (stavovima) razlikuje od ostalih, iznimka)

sijed kao ovca (potpuno sijed)

ovca za šišanje (osoba kojom se manipulira)

²⁷ Upravo zato što crna ovca odudara od ovog stereotipa, označava nešto drugačije, osobu različitu od drugih.

izgubljena (zalutala, zabludjela) ovca (ovčica) (osoba koja je krenula krivim životnim putem, osoba koja se pridržava pogrešnih stavova, osoba koja se izdvaja iz svoje sredine)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

nismo zajedno (skupa) ovce (koze) pasli (čuvali) (nismo mi jednaki (ravnopravni), ne potječemo iz iste sredine, ne možeš se sa mnom uspoređivati)

gubava (šugava) ovca (beskarakterna osoba)

PAPAGAJ / PAPIGA

Prva asocijacija na spomen riječi papiga zasigurno je neprestano ponavljanje bez razumijevanja, stoga ne čudi da je ova njezina karakteristika motivirala dva frazema u hrvatskome jeziku.

ponavljati kao papiga (papagaj) (neprestano ponavljati jedno te isto bez razumijevanja)

učiti kao papagaj (učiti bez razumijevanja)

PAS / PSETO / PAŠČE

Iako se pas smatra čovjekovim najboljim prijateljem kojega odlikuje izrazita vjernost gospodaru, on najčešće nosi negativne konotacije koje su razvidne i u frazemima. Naime, pas se doživljava kao životinja koja je uvijek gladna i žedna, on je umoran, iscrpljen od naporna rada, a njegov život je težak, bijedan i samotnjački. Nadalje, psu se pripisuje ružnoća, mršavost, lijenost, drskost, nepristojnost, nervoza, lažljivost, ljubomora i zavist. On je simbol sputanosti, ali i slobode, a u zoonimskim frazemima s ovom komponentom opisuje se i čovjekovo nedolično ponašanje i nekorektan odnos prema drugima (Vidović Bolt 2011: 73). Odnos psa i mačke motivirao je frazeme koji opisuju svađu i netrpeljivost između ljudi.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

žedan kao pas (jako žedan)

gladan kao pas (jako gladan)

mršav kao pas (jako mršav)

lijen kao pas (vrlo lijen)

kao pas na lancu (bez slobode, zavisian od koga)

kao pas pušten s lanca [osjećati se, živjeti] (slobodno [osjećati se, živjeti])

brinuti se za koga, za što kao pas za petu nogu (ne brinuti se nimalo za koga, za što, biti ravnodušan prema komu, prema čemu)

držati do koga, do čega kao (koliko) do pasje šape (nimalo ne držati do koga, do čega)

živjeti kao pas (bijedno i teško živjeti, živjeti u teškim materijalnim prilikama)

pasji život (težak život)

puzati kao pas (ulagivati se komu)

slagati se kao pas i mačka (nikako se ne slagati, stalno se svađati)

ubiti koga kao psa (bezobzirno (bez okolišanja) ubiti koga)

umrijeti kao pas <na cesti> (umrijeti napušten od svih)

umoran kao pas (pseto) (jako umoran)

vjeran kao pas (pseto) (izrazito vjeran)

pas i mačka zajedno spavaju (velika je hladnoća)

otimati se kao pas s lanca (nestrpljivo navaljivati)

pas koji laje ne grize (tko otvoreno govori, nije opasan)

postupati s kim kao sa psom (loše (nehumano) postupati s kim)

tretirati kao psa koga (omalovažavati i skorištavati koga)

istući koga kao psa (jako istući/tući koga)

trpjeti kao pas (mnogo trpjeti, podnositi nepravdu)

lajati kao pas na mjesec (mnogo i nepotrebno (uzaludno) govoriti)

naraditi se (namučiti se) kao pas (biti izmučen nakon duga i naporna posla)

nema (nije bilo) ni psa (nema (nije bilo) nikoga, nigdje nikoga)

lutati (landrati, skitati se) kao <jalovi> pas (lutati bez cilja, kretati se neusmjerenom, skitati se)

ne bi koga nadlajalo ni devet pasa (brbljav je i glasan tko)

<ni> pas s maslom ne bi pojeo (pokusao) što (loše je što, odvratno je što, ružno je što)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

lagati kao pas (pseto) (mnogo lagati)

ljubomoran kao pas (pseto, pašče) (jako ljubomoran)

nervozan kao pas (jako nervozan)

ružan kao pas (jako ružan)

zavidan kao pas (jako zavidan)

bezobrazan kao pas (jako drzak i nepristojan)

ljut kao pas (pseto, pašče) (jako ljut)

žao je komu kao psu (jako je žao komu)

crknuti (umrijeti) kao pas (pseto) (umrijeti u bijed i sam, zaboravljen)

zaljubiti se kao pas (pseto, tetrijeb, konj) (jako se zaljubiti)

zaljubljen kao pas (pseto, tetrijeb, konj) (jako zaljubljen)

PATKA

Patka je još jedna životinja koju čovjek doživljava kao glupu, neinteligentnu, stoga se javljaju i frazemi s istim značenjem. Jedina karakteristika koja se javlja u frazeologiji, a konkretno je motivirana je njezin prepoznatljiv hod, tj. geganje.

- 1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

hodati kao patka (gegati se u hodu)

ubiti (zaklati) masnu patku (dobro zaraditi)

- 2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

biti pačje (pileće, kokošje, ptičje) pameti (neinteligentna osoba)

imati pačju (kokošju, pileću, ptičju) pamet (biti glup)

PČELA

Pčele su medonosni kukci koji žive u hijerarhijski organiziranoj zajednici. Marljivo rade na gradnji košnice koju pažljivo čuvaju, a skupljajući nektar i pelud oplođuju bilje. Upravo su ova stereotipna ponašanja motivirala frazeme.

ići kao pčele na med (otimati se o što, oduševljeno ići, hrliti)

marljiva pčelica (marljiv, radišan čovjek)

*što rade pčelice na cvijeću*²⁸ (oplodnja i razmnožavanje)

PILE

Pile je simbol mladosti, nježnosti, krhkosti, popustljivosti, blagosti, ali i zbunjenosti i umne ograničenosti, a upravo su ta obilježja vidljiva u sljedećim frazemima:

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

mekan kao pile (pilence) (jako popustljiv i blag)

zaplesti se (splesti se) kao pile u kućine (zbuniti se, ne moći se snaći u teškoj (zamršenoj) situaciji)

zaklati koga kao pile (bezobzirno (bez okolišanja) ubiti *koga*)

uči pile koku (mlađi podučava starijeg i iskusnijeg od sebe)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

čuditi se (iščuđavati se) <čemu> kao pile (ptica) glisti (jako se čuditi <čemu>, zaprepastiti se)

pileća glava (neinteligentna osoba)

pileći mozak (neinteligentna osoba)

biti pileće (pačje, kokošje, ptičje) pameti (neinteligentna osoba)

imati pileću (kokošju, pačju, ptičju) pamet (biti glup)

²⁸ Bendow (2007: 174) ističe da ovaj „šaljivi izraz naglašava prirodnost čina, ali i stidljiv odnos društva prema spolnosti.“

PIŠKOR

Kao što se može zaključiti iz sljedećih frazema, piškori je najpoznatiji po svom izgledu i načinu kretanja. Naime, vrlo je spretan, a može se dogoditi da iskoči van iz akvarija²⁹. Upravo su ta obilježja motivirala sljedeće frazeme:

gladak kao piškori (vrlo vješt, spretan u izbjegavanju odgovornosti i obaveza)

vtjeti se (previjati se) kao piškori u loncu (neprestano se vtjeti, biti jako nemiran /dijete/)

PRASAC / PRASE / SVINJA / KRMAČA

Svinja u hrvatskome jeziku ima izrazito pejorativno značenje koje je proizašlo iz čovjekova iskustva u suživotu s njom. Naime, sa svinjom se povezuju lijenost, nespretnost, neurednost, nečistoća, proždrljivost, prežderavanje i gojaznost. Upravo zbog negativnih konotacija, bezobziran i bezobrazan čovjek uspoređuje se sa svinjom. Čovjek je svinji pridao još jednu karakteristiku, a to je pijanstvo. Naime, osoba koja je jako pijana i koja puno pije također se uspoređuje sa svinjom.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

debeo kao prasac (prase, svinja) (jako debeo)

prljav kao prasac (svinja) (jako prljav)

udebljati se kao prasac (prase, svinja) (jako se udebljati)

jesti (žderati) kao svinja (mnogo, halapljivo i nepristojno jesti)

lijen kao svinja (jako lijen)

trinaesto prase (netko ili nešto suvišno, nevažno)

²⁹ Magnus anguillicaudatus: <http://www.akvarijske-ribe.com/vrsta.php?tsn=163978> (preuzeto 21. svibnja 2016.)

uletjeti kao prase u surutku (ući u kakav problem ili u složene odnose bez pripreme i posve nespretno)

skviči kao prase kad ga kolju (viče (dere se) iz svega glasa *tko*)

kao ošureno prase (golobrad /o muškoj osobi/)

pijan kao svinja (*deva, smuk, zvijer*) (jako pijan)

napiti se kao svinja (*deva, smuk, zvijer*) (jako se napiti)

ispasti svinja (ponijeti se bezobzirno i bezobrazno)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

pristaje komu što kao krmači sedlo (ne pristaje *komu što*)

PTICA

Ptica je hiperonim koji obuhvaća 8000 vrsta (Ladan 2006: 213) od kojih su neke aktivne danju, a neke noću. Ono što je većini različitih ptica zajedničko jest redovita seoba. S obzirom na iskustvo s manjim pticama poput vrapca ili kosa, čovjek ih doživljava kao životinje koje vrlo malo jedu. Ptice su zbog mogućnosti letenja simbol slobode i nezavisnosti, a sva su ova obilježja razvidna i u jeziku.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

noćna ptica (osoba aktivna noću)

ptica selica (osoba koja stalno mijenja mjesto boravka i rada)

ptica u zlatnom kavezu (osoba koja uživa privilegije u uvjetima ograničene slobode)

jesti kao ptica (*ptičica, vrapac, vrapčić*) (vrlo malo jesti)

lak kao ptica (1) jako brz, (2) jako lagan, koji se lako kreće)

<*slobodan*> kao *ptica* (*ptičica*) <*na grani*> (potpuno slobodan, nezavisan)

svaka ptica svome jatu hrli (ljudi se druže sa sebi sličnima)

ptičica je odlepršala (tražena osoba je nestala, pobjegla)

rijetka ptičica (nesvakidašnja pojava, rijetkost)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

ptičica mi je (pri)šapnula (ne želim ti reći odakle znam)

PUDLICA

Pudlica je kućni ljubimac čija je odlika ropska poniznost, stoga je ona i motivirala ovaj frazem:

ponizan (pokoran) kao pudlica (ropski ponizan, pokoran)

PUH

Puh je glodavac koji u hibernaciji provede i do trećinu svoga života, a zbog svog „napuhanog“ izgleda povezuje se sa sitošću.

sit kao puh (potpuno sit)

zaspati (spavati) kao puh (tvrdo (čvrsto) zaspati ili spavati)

PURAN

Puranovo ponašanje u dvorištu, odnosno njegovo šepirenje dvorištem motiviralo je frazem koji označuje uobraženost i napuhanost:

kao puran (kokot) [hodati, ponašati se itd.] (uobraženo, umišljeno, napuhano [hodati, ponašati se itd.]

PUŽ

Najpoznatije puževino obilježje je sporost, a ona je razvidna i u frazeologiji hrvatskoga jezika.

spor kao puž (vrlo spor)

puževim korakom (vrlo sporo)

vući se (miljeti) kao puž (vrlo se sporo kretati)

RAK

Rak je hiperonim koji obuhvaća različite podvrste poput jastoga, škampa, hlapa i dr. Njegova su najznačajnija obilježja sporo kretanje i crvena boja, a poznato je i da rak pliva unazad. Upravo su te karakteristike motivirale frazeme u hrvatskome jeziku:

rakovim korakom (vrlo sporo)

brz kao rak (vrlo spor)

napredovati kao rak (nazadovati, ići unazad)

crven kao rak (jako crven /od neugodnosti, od sunčanja/)

pocrvenjeti kao rak (jako pocrvenjeti /od neugodnosti, od sunčanja/)

RIBA

Ribe su vodene životinje, stoga su spretne i okretne u vodi. Ljubičić (2014:6) tvrdi da se zbog okretnosti i čilosti, ribi pripisuju zdravlje i svježina, pa se zdrav i odmoran, čio čovjek uspoređuje upravo s ovom vodenom životinjom. Na svijetu postoji nešto manje od 20 000 vrsta (Ladan 2006: 349), od sitnih, malih riba pa sve do ogromnih i krupnih, a razlika u njihovoj veličini očituje se i u jeziku gdje

je dobila preneseno značenje. Nadalje, zbog toga što je uglavnom bezglasna, javlja se kao simbol šutljivosti.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

osjećati se kao riba na suhom (biti u teškoj situaciji, loše se osjećati)

osjećati se kao riba u vodi (moru) (vrlo dobro se snalaziti u određenoj situaciji, izvrsno se osjećati)

plivati kao riba u vodi (moru) (vrlo dobro plivati)

šutjeti kao riba (ništa ne govoriti, znati čuvati tajnu)

sitna riba (nevažan (beznačajan) čovjek, čovjek bez utjecaja)

krupna riba (važan (utjecajan) čovjek)

riba od glave smrdi (za sve je odgovorno nevaljalo rukovodstvo)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

zdrav kao riba (potpuno zdrav, čio)

svjež kao riba (čio, odmoren, svjež)

RIS

Ris je najkrvoločnija zvijer iz porodice mačaka i najveća mačka u Europi, a simbolizira ljutnju, agresivnost i žestinu.

*ljut kao ris*³⁰ (jako ljut)

SIVONJA

Sivonja je naziv za vola i magarca sive dlake. Opisuje se kao životinja koja naporno i mnogo radi, a simbolizira i grubost i nasilje.

³⁰ Smatra se da se čovjek, kad je ljut, ponaša divlje kao zvijer, pa je ta činjenica motivirala frazem.

1) Frazem motiviran činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

raditi kao sivojka (naporno i mnogo raditi)

2) Frazem nemoiviran iskustvenim činjenicama

navaliti/navaljavati kao sivojka (silom učiniti/činiti što, bez takta zahtijevati što)

SLAVUJ

Slavuj je poznat po svome pjevu, stoga se osoba koja prekrasno pjeva uspoređuje upravo s ovom pticom.

pjevati kao slavuj (prekrasno pjevati)

SLON

Slon je najveći kopneni sisavac, a simbol je neagresivne snage i mudrosti te je utjelovljenje inteligencije. Slonovi imaju izrazito dobro pamćenje. Naime, neke činjenice mogu zapamtiti do kraja života. Vjeruje se da mu smeta muha i da se boji miša, a neopravdano ga se doživljava kao nezgrapnu i nespretnu životinju (Barčot 2014: 124–125).

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

zijeovati kao slon (jako zijeovati, zijeovati širom otvorenih usta)

imati slonovsko pamćenje (imati odlično pamćenje, dobro pamtiti)

imati pamćenje kao u slona (imati odlično pamćenje, dobro pamtiti)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

biti (ponašati se) kao slon u staklani (trgovini porculana) (1. biti jako nespretni, nanositi štetu svojom nespretnošću; 2. neadekvatno se ponašati, praviti štetu svojim ponašanjem)

SMUK

Smuk je zmija koja može doprijeti do vimena krave i piti mlijeko (Fink-Arsovski 2002: 50), pa je vjerojatno ta sposobnost motivirala frazem koji se povezuje s pijanstvom.

piti kao smuk (deva) (puno piti)

pijan kao smuk (deva, svinja, zvijer) (jako pijan)

SOKOL

Sokol je ptica grabljivica koja ima vrlo oštar vid i može uočiti plijen s jako velike udaljenosti (Barčot 2014: 172), pa ne čudi da se čovjekov dobar vid uspoređuje sa sokolovim.

oko sokolovo (1. dobar vid, odlično zapažanje najsitnijih detalja; 2. čovjek koji dobro vidi i zapaža)

SOM

Som je najpoznatiji po svome izgledu, točnije ogromnim ustima, što je razvidno i u jeziku.

zijeovati kao som (jako zijeovati, zijeovati širom otvorenih usta)

zinuti kao som (širom otvoriti usta čudeći se)

SOVA

Jedini frazem koji sadrži zoonim sova motiviran je čovjekovom poimanju sove kao ružne životinje (Chevalier, Gheerbrant 1983: 620) te ju se dovodi u vezu sa sjenicom.

rugala se sova sjenici (grješnik kritizira drugoga grješnika)

SRNA

Srna je vitka životinja, a po svojoj je naravi plaha i ljupka, stoga ne čudi da su ta stereotipna obilježja motivirala sljedeće frazeme:

vitka kao srna (vrlo vitka ženska osoba)

plah kao srna (vrlo plah)

STJENICA

Stjenice pripadaju kukcima, a neke vrste parazitiraju u krvi životinja i čovjeka te ih se nije lako riješiti, stoga se dosadan čovjek uspoređuje upravo sa stjenicom.

dosadan kao stjenica (jako dosadan)

SVRAKA

Svraka se glasa kreštanjem koje se povezuje s iritantnošću, a simbolizira brbljavost i svadljivost. Poznata je činjenica da svrake odnose u gnijezdo svjetlucave predmete, pa otuda i povezivanje s kradljivošću.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

kradljiv kao svraka (osoba sklona krađi)

brbljav kao svraka (jako brbljav)

pjevati kao svraka (jako loše pjevati)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

radoznao (znatiželjan) kao svraka (jako (pretjerano) radoznao)

ŠTAKOR

Štakor je glodavac koji se doživljava kao nevažan, ružan, opak, prljav, proždrljiv i odbojan. Budući da prvi osjete nadolazeću nesreću na brodu (Barčot

2014: 131), prvi se i povlače u slučaju problema, pa otuda i simbolika štakora kao nepouzdanoga.

kancelarijski štakor (nevažan činovnik)

i štakori napuštaju brod koji tone (svi napuštaju organizaciju koja propada ili se raspada)

bježati kao štakori s broda koji tone (svi napuštaju organizaciju koja propada ili se raspada)

TELE

Tele je simbol pokornosti, nezrelosti i naivnosti, a u frazemima se očituje njegova intelektualna ograničenost i nesposobnost, osobine koje mu je pridao čovjek.

gledati (buljuti, blenuti) kao tele <u šarena vrata> (zapanjeno (začuđeno, tupo, bez razumijevanja) gledati)

teleći pogled (priglup pogled)

teleći osmijeh (priglup osmijeh, osmijeh koji odaje nerazumijevanje i/ili intelektualnu ograničenost)

glup kao tele (vrlo glup)

TETRIJEB

Dok traje ljubavno udvaranje, tetrijeb je toliko lud za ženkom da nema vremena ni tražiti hranu (Ladan 2006: 280), pa se zaljubljeni muškarac uspoređuje upravo s tetrijebom. Međutim, zanimljivo je to da kad prođe vrijeme parenja, on uopće više ne mari za ženkom te se ponaša kao da među njima ništa nije bilo (Ladan 2006: 280–281). Sljedeći su frazemi motivirani ponašanjem tetrijeba:

zaljubiti se kao tetrijeb (konj, pas, pseto) (jako se zaljubiti /o muškarcu/)

zaljubljen kao tetrijeb (konj, pas, pseto) (jako zaljubljen /o muškarcu/)

TIGAR

Tigar je krvoločna zvijer koja simbolizira moć i autoritet, a predstavlja realnu opasnost. Međutim, ne spominje se u brojnim hrvatskim frazemima jer su se ljudi u Hrvatskoj kasno upoznali s ovom divljom životinjom (Hrnjak 2014: 7), a i taj jedini primjer je internacionalan:

tigar od papira (lažni autoritet)

TRUT

Trut je mužjak, oploditelj u svijetu pčela, a služi isključivo za razmnožavanje. Prije oplodnje ne radi ništa, samo jede ono što pčele radilice prikupe, a nakon oplodnje, pčele zaključuju da im trutovi više ne trebaju pa ih ubijaju (Ladan 2006: 324–325). Ta je činjenica potaknula nastanak dvaju frazema:

lijen kao trut (vrlo lijen)

živjeti kao trut (lijeno živjeti, živjeti ne radeći ništa (čekati da drugi obave posao))

TVOR

Najistaknutija značajka koja se povezuje s tvorom je smrad. Naime, kada je napadnut, tvor ispušta tvar izrazito neugodna mirisa, pa otud i motivacija jednoga frazema:

smrdjeti (zaudarati i sl.) kao tvor (jako smrdjeti)

TRAKAVICA

Trakavice su nametnici, a mogu doseći duljinu od 15 metara (Hrvatska enciklopedija³¹). Budući da se sporo kreću, a njihovo kretanje izgleda kao razvlačenje, povezuju se s dugotrajnim i dosadnim procesom.

razvlačiti se (vući se i sl.) kao trakavica (dugo trajati, biti dugotrajan i dosadan)

UŠ

Uš je nametnik koji živi i razmnožava se u vlasištu, a hrani se krvlju domaćina i izaziva svrab, zato se povezuje s nametljivošću i dosadom:

dosadan kao uš (jako dosadan, nametljiv)

VJEVERICA

Vjeverica je mala, spretna i okretna životinja koja se vrlo brzo kreće, a upravo je to obilježje odraženo i u frazemu:

brz kao vjeverica (jako brz)

VOL

Vol je jedna od životinja koja je vrlo korisna čovjeku još od davnina, no unatoč tome, nosi i negativne konotacije. Osim što se opisuje kao uporna, snažna i marljiva životinja prodorna glasanja koja naporno radi, čovjek ga smatra glupim, ludim i pomahnitalim. Neprimjerenost ponašanje također se uspoređuje s volom, odnosno s čovjekovim ponašanjem prema ovoj korisnoj životinji.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

derati se kao vol (jako vikati)

³¹ Podatak je prikupljen na stranici Hrvatska enciklopedija <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=61993> (preuzeto 30. svibnja 2016.)

jak kao vol (izrazito jak)

raditi (tegliti) kao vol (naporno i mnogo raditi)

vikati na koga kao na vola (jako izgrditi koga)

istući/tući (namlatiti/mlatiti) koga kao vola u kupusu (jako istući/tući koga)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

lud kao vol (jako lud, potpuno pomahnitao)

glup kao vol (vrlo glup)

za vola ubiti je što (loše (slabo) je što, da ne može gore je što)

VRABAC

Vrabac je tipično mala, sitna ptica za koju se pretpostavlja da malo jede. Međutim, ptice zapravo jedu najveću količinu hrane u odnosu na svoju veličinu, pa je ovdje riječ o zabludi. Vjerojatno najčešća od ptica na svijetu je upravo neka od vrste vrabaca (Ladan 2006: 248), pa je postao sinonim za nešto jednostavno i uobičajeno:

jesti kao vrabac (*vrapčić, ptica, ptičica*) (vrlo malo jesti)

<to><već> *i vrapci <na krovu (grani)> znaju (cvrkuću)* (to je već općepoznato, to nije nikakva tajna)

*bolje vrabac u ruci, nego golub na grani*³² (ne treba riskirati, već uzeti što se nudi)

³² Frazem je mogao biti motiviran i Ezopovom basnom o jastrebu ili sokolu koji ne želi otpustiti vrapčića jer mu je za njegov prazan želudac važnija i mala ptičica u kandžama negoli neuhvaćena ptičurina (Ladan 2006: 249).

VRANA

Vrane su ptice skitalice i graktalice koje jedino „strance“ napadaju tako da im kljucaju oči, dok se međusobno obračunavaju ciljajući isključivo na glavu, ne i na oči (Barčot 2014: 186). Inače su crne boje. Bijele vrane ne postoje, stoga ne čudi što i u frazeologiji označuju osobu različitu od drugih.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

kao vrana među golubovima (potpuno različit od drugih)

vrana vrani oči ne kopa (moćnici ne rade jedni protiv drugih)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

vrana je mozak (pamet) popila komu (poludio je *tko*, slabo rasuđuje *tko*)

bijela vrana (osoba različita od drugih, osoba koja se razlikuje od svoje sredine)

VUK

Vuk je krvoločna i divlja zvijer koja mijenja, tj. obnavlja dlaku. Živi u čoporu, no lovi i pojedinačno, pa simbolizira i neovisnost i usamljenost. Čovjek ga doživljava kao nasilnika, zlu i opaku životinja koja je pohlepna i stalno gladna. Vuk ima odlične lovačke sposobnosti, pa mu se pridaju i domišljatost i spretnost.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

gladan kao vuk (jako gladan)

vučji apetit (biti stalno gladan i moći puno pojesti)

vuk samotnjak (usamljenik, samotnik)

vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada (ljudi se prilagođuju prilikama, ali ostaju isti)

baciti koga vukovima (žrtvovati bivšeg saveznika, uskratiti mu nužnu zaštitu)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

stari vuk (mačak) (znalac, iskusan čovjek)

vuk u ovčjoj koži (zla osoba koja se pretvara da je dobra)

i pojeo vuk magare (djelo je ostalo nekažnjeno)

i vuk sit i koza cijela (moguć je kompromis u kojem nitko ne gubi)

ZEC

Zec ima kratke prednje noge koje mu omogućuju brzo penjanje, a budući da spava otvorenih očiju, simbol je opreznosti. Zbog njegovoga ponašanja (boji se gotovo svega), pridaju mu se i plašljivost i kukavičluk.

ubiti (upucati) koga kao zeca (ubiti koga bezobzirno (bez okolišanja, bez milosti)

brz kao zec (jako brz)

plašljiv kao zec (vrlo plašljiv)

spavati kao zec (spavati lakim snom, imati lak san, buditi se na svaki šum)

trčati (juriti) kao zec (vrlo brzo trčati)

ZMIJA / GUJA

Zmija je zla, opasna i osvetoljubiva životinja koja simbolizira podlost, proračunatost i podmuklost jer za hladnih dana spava na skrivenom mjestu. Zloba se inače povezuje s hladnoćom i bezosjećajnošću, stoga se ove osobine pripisuju i zmijama. Njihovo glasanje povezuje se s izražavanjem ljutnje, što je razvidno i u frazeologiji hrvatskoga jezika.

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

kao da je zmija (guja) ujela koga [skočiti, vrsnuti itd.] (teško (bolno) povrijeđen (uvrijeđen, razočaran) [skočiti, vrsnuti itd.]

pištati kao zmija u procijepu (cičati (cviljeti) od muke, cviljeti u nevolji)

siktati kao zmija (biti jako ljut, siktati od bijesa, tihim glasom izražavati ljutnju)

svijati se kao zmija na trnu (biti u velikoj nevolji)

*kriti (skrivati) kao zmija (guja) noge koga, što*³³ (pomno kriti (skrivati) da se *što* ne otkrije)

zmija u njedrima (skrivena opasnost)

koga su zmije grizle, i guštera se boji (tko je jednom prevaren, oprezan je i kad ne treba)

2) Frazemi nemotivirani činjeničnim iskustvom

ljut (bijesan) kao zmija (vrlo ljut)

hladan kao zmija (1) jako hladan, 2) bezosjećajan)

sa zmijom (kobrom) u džepu (novčaniku) (veoma škrt)

hraniti (nositi) zmiju (guju) u njedrima (biti dobar onomu koji zlom uzvrća)

ZVIJER / ZVJERKA

Zvijeri su red unutar razreda sisavaca, a obuhvaćaju životinje od 20 centimetara do 3 metra (Hrvatska enciklopedija)³⁴. Vrlo su opasne životinje, a odlikuju se vještinom nalaženja plijena. U frazeologiji očituje se rijetkost pojedinih vrsta i izgled, odnosno veličina koja se povezuje s utjecajem i moći. Međutim, čovjek im je pridao još jedno stereotipno obilježje, a to je pijanstvo.

³³ Ljudi su vjerovali da zmija ima noge i da ih namjerno skriva, pa je to motiviralo ovaj frazem.

³⁴ Podatak je prikupljen na stranici Hrvatska enciklopedija <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=67549> (preuzeto 30. svibnja 2016.)

1) Frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom, ponašanjem

rijetka zvjerka (nesvakidašnja pojava, rijetkost)

velika zvjerka; krupna zvjerka (važan (utjecajan) čovjek)

2) Frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama

pijan kao zvijer (svinja, deva, smuk) (jako pijan)

napiti se kao zvijer (svinja, deva, smuk) (jako se napiti)

ŽABA

Žaba je poznata po svojoj goloj, glatkoj i sluzavoj koži i tendenciji napuhavanja u slučaju opasnosti, a upravo su ova najpoznatija obilježja pronašla mjesto i u frazeologiji hrvatskoga jezika:

napuhavati se kao žaba (praviti se važan)

imati (biti pun) čega kao žaba dlaka (nemati nimalo čega, uopće nemati čega)

ŽDRIJEBE

Ždrijebe je u hrvatskoj kulturi percipirano kao nepromišljeno i brzopleto stvorenje, pa je taj stereotip motivirao samo jedan frazem u hrvatskome jeziku:

trčati (istrčavati se) kao ždrijebe pred rudo (biti brzoplet, nepromišljen)

5.2. Kontrastivna analiza zoonimskih frazema motiviranih stereotipima

U ovome dijelu rada frazemi su raspoređeni prema stupnju ekvivalencije. Kao rezultat kontrastivne analize, dobivene su četiri skupine frazema s obzirom na stupanj ekvivalencije:

1. Potpuna ekvivalencija (jednaka struktura, pozadinska slika i značenje)
2. Djelomična ekvivalencija
 - 2.1. Isti sadržaj, jedan oblik, različita jedna (ili više) leksičkih sastavnica
 - 2.2. Isti sadržaj, različita struktura
3. Nulta ekvivalencija (hrvatskim frazemima nisu pronađeni ekvivalenti)

Najprije se navode frazemi koji su potpuno ekvivalentni, zatim oni koji su djelomično ekvivalentni te oni koji nemaju ekvivalenta. Za polazište je uzet hrvatski jezik te su se tražili ekvivalenti hrvatskih zoonimskih frazema u engleskome jeziku. Nakon svakoga dijela slijedi komentar, odnosno analiza pojedinoga stupnja ekvivalencije.

5.2.1. Potpuna ekvivalencija

U ovome su poglavlju navedeni hrvatski frazemi koji imaju potpune ekvivalente u engleskome jeziku. Naime, oni su podudarni strukturom, značenjem i pozadinskom slikom.

<i>jak kao bik</i>	<i><as> strong as a bull</i>
<i>kao biku crvena krpa³⁵</i>	<i>like a red rag to a bull</i>
<i>uhvatiti bika za rogove</i>	<i>take the bull by the horns</i>
<i>raditi kao mrav</i>	<i>work like an ant</i>
<i>crn kao gavran</i>	<i>(as) black as a raven</i>
<i>glineni golub³⁶</i>	<i>a clay pigeon</i>
<i>glupa kao guska</i>	<i>as stupid as a goose</i>
<i>smijati se kao hijena</i>	<i>to laugh like a hyena</i>

³⁵ U engleskome jeziku postoji i frazem *like a red flag to the bull*. Dakle, umjesto krpe, nalazi se zastava.

³⁶ U engleskome jeziku rabi se i frazem *a sitting duck* koji također označava laku metu.

<i>ići kao janje na klanje</i>	<i>go like a lamb to the slaughter</i>
<i>nevino janje (janješce)</i>	<i>an innocent lamb</i>
<i>krotak kao janje</i>	<i>meek as a lamb</i>
<i>žrtveno janje</i>	<i>a sacrificial lamb</i>
<i>žrtveni jarac</i>	<i>a scapegoat</i> <i>a sacrificial goat</i>
<i>stari jarac</i>	<i>an old goat</i>
<i>ispasti žrtveni jarac</i>	<i>be made a scapegoat</i>
<i>ići/lijegati s kokošima³⁷</i>	<i>go to bed with the chickens</i>
<i>kao pokisla kokoš³⁸</i>	<i>like a wet hen</i>
<i>kladiti se na krivoga konja</i>	<i>back the wrong horse</i>
<i>potkivati (šibati) lipsala konja</i>	<i>beat (flog) a dead horse</i>
<i>mijenjati konja usred utrke</i>	<i>change (switch) horses in the middle of the race (midstream)</i>
<i>poklonjenom konju se ne gleda u zube</i>	<i>(you) don't look a gift horse in the mouth³⁹</i>
<i>pristaje komu što kao kravi sedlo</i>	<i>something fits somebody like a saddle on a cow</i>
<i>krava muzara</i>	<i>a cash cow⁴⁰</i>
<i>množiti se (razmnažati se) kao kunići</i>	<i>breed like rabbits</i>
<i>krokodilske suze</i>	<i>crocodile tears</i>
<i>labuđi pjev</i>	<i>swan song</i>

³⁷ U engleskome jeziku rabi se i frazem *go to bed with the lamb (janje)*.

³⁸ U engleskome jeziku postoje i dva frazema sa sastavnicom *medvjed* (bear) i *patka* (duck) istoga značenja: *like a bear with a soar head, like a dying duck in a thunder (storm)*.

³⁹ Zoonim se poklapa u oba frazema, no važno je napomenuti da se u hrvatskome jeziku *poklonjenom konju ne gleda u zube*, a u engleskome *u usta*.

⁴⁰ Ovaj se izraz razlikuje od ostalih koji su gotovo potpuno strukturno ekvivalentni. Naime, u hrvatskome jeziku aludira se na mogućnost mužnje krave, pa otud izraz *krava muzara*, dok u engleskome jeziku tome nije slučaj, već nalazimo sastavnicu *novac* (cash).

<i>boriti se kao lav (lavica)⁴¹</i>	<i>fight like a lion</i>
<i>hrabar kao lav (lavica)</i>	<i>as brave as a lion</i>
<i>lavovski (lavlji) dio</i>	<i>lion's share of something</i>
<i>ne diraj lava dok spava</i>	<i>wake not a sleeping lion</i>
<i>jedna lasta ne čini proljeće</i>	<i>one swallow doesn't make a summer⁴²</i>
<i>imati leptiriće u trbuhu</i>	<i>have butterflies (in your stomach)</i>
<i>dobiti leptiriće u trbuhu</i>	<i>get butterflies (in your stomach)</i>
<i>lukav kao lija (lisica)</i>	<i><as> cunning (sly) as a fox</i>
<i>stari lisac⁴³</i>	<i>a sly fox</i>
<i>kad mačke nema, miševi kolo vode</i>	<i>when the cat's away the mice will play</i>
<i>igra mačke i miša</i>	<i>a game of cat and mouse</i>
<i>igrati se mačke i miša</i>	<i>play (a game of) cat and mouse with someone</i>
<i>dobiti mačiće</i>	<i>have kittens</i>
<i>presti kao mačak</i>	<i>purr like a cat</i>
<i>tvrdoglav kao magarac (magare, mazga)</i>	<i>(as) stubborn/obstinate as a donkey(a mule)</i>
<i>gol (siromašan) kao crkveni miš⁴⁴</i>	<i><as> poor as a church mouse</i>
<i>biti muha na zidu</i>	<i>be a fly on the wall</i>
<i>ginuti kao muhe</i>	<i>drop like flies</i>
<i>dosadan kao muha</i>	<i>annoying like a fly</i>
<i>kao muha na med</i>	<i>like flies on sherbet⁴⁵</i>

⁴¹ U engleskome jeziku hrabra borba pripisuje se i tigru, pa se rabi i frazem *fight like a tiger*.

⁴² Zoonimska sastavnica je potpuno ekvivalentna, no valja napomenuti da u hrvatskome jeziku *jedna lasta ne čini proljeće*, a u engleskome *jedna lasta ne čini ljeto*. Dakle, sastavnice koje označuju godišnja doba se razlikuju.

⁴³ U engleskome jeziku lukavost se pripisuje i psu, pa nailazimo na frazem *a sly dog*.

⁴⁴ U engleskome jeziku siromaštvo se povezuje i sa štakorom, što je razvidno u frazemu *<as> poor as a rat*.

⁴⁵ U ovim frazemimam zoonimska sastavnica je ista, no dok u hrvatskome jeziku *muhe idu na med i lijepak*, u engleskome one idu na *sherbet*, odnosno na slatko voćno piće.

<i>ići kao muha na lijepak</i>	<i>like flies on sherbet</i>
<i>oko sokolovo</i> ⁴⁶	<i>the eyes of a hawk</i>
<i>crna ovca</i>	<i>the black sheep</i>
<i>ponavljati kao papagaj (papiga)</i>	<i>repeat something parrot-fashion</i>
<i>učiti kao papiga</i>	<i>learn something parrot-fashion</i>
<i>pasji život</i>	<i>dog's life</i>
<i>slagati se kao pas i mačka</i>	<i>get along like cat and dog</i>
<i>umoran kao pas (pseto)</i>	<i>dog-tired</i> <i><as> tired as a dog</i>
<i>naraditi se (namučiti se) kao pas</i>	<i>work like a dog</i>
<i>pas koji laje ne grize</i>	<i>a barking dog seldom bites</i>
<i>lajati kao pas na mjesec</i>	<i>bark at the moon</i> ⁴⁷
<i>ići kao pčele na med</i>	<i>swarm like bees round honey-pot</i>
<i>marljiva pčelica</i>	<i>a busy bee</i>
<i>debeo kao prasac (prase, svinja)</i>	<i>as fat as a pig</i>
<i>jesti (žderati) kao svinja</i>	<i>to eat like a pig</i>
<i>lijen kao svinja</i> ⁴⁸	<i>as lazy as a pig</i>
<i>pristaje komu što kao krmači sedlo</i> ⁴⁹	<i>something fits somebody like a saddle on a sow</i>
<i>pijan kao svinja</i>	<i>drunk as a pig</i>
<i>napiti se kao svinja</i>	<i>to get drunk as a pig</i>
<i>ptica selica</i>	<i>a bird of passage</i>

⁴⁶ Dobar vid se u engleskoj kulturi pripisuje i orlu: *an eagle eye*.

⁴⁷ Ovaj frazem možemo smatrati potpunim ekvivalentom hrvatskom frazemu bez obzira na to što ne sadrži zoonim *pas* jer je lavež tipično pseće glasanje.

⁴⁸ Lijena osoba se u engleskome jeziku uspoređuje još i sa žabom i jastogom (*as lazy as a toad (lobster)*).

⁴⁹ U hrvatskome jeziku pronađen je frazem sa sastavnicom krmača, no u engleskome jeziku sastavnice toga frazema mogu biti i krmak (*hog*) i svinja, prase, prasac (*pig*).

<i>ptica u zlatnom kavezu</i>	<i>a bird in a gilded cage</i>
<i>jesti kao ptica (ptičica)</i>	<i>to eat like a bird</i>
<i><slobodan> kao ptica (ptičica) <na grani></i>	<i><as> free as (like) a bird</i>
<i>svaka ptica svome jatu hrli</i>	<i>birds of a feather flock together</i>
<i>ptičica je odlepršala</i>	<i>the bird has flown</i>
<i>rijetka ptičica</i>	<i>a rare bird</i>
<i>ptičica mi je (pri)šapnula</i>	<i>a little bird told me</i>
<i>puževim korakom (vrlo sporo)</i>	<i>go at snail's pace</i>
<i>vući se (miljeti) kao puž</i>	<i>go at snail's pace</i>
<i>osjećati se kao riba na suhom</i>	<i>feel (be) like a fish out of water</i>
<i>osjećati se kao riba u vodi (moru)</i>	<i>feel (be) like a fish in <the> water</i>
<i>plivati kao riba u vodi (moru)</i>	<i>swim like a fish</i>
<i>šutjeti kao riba</i>	<i>be as mute as a fish</i>
<i>sitna riba</i>	<i>a small fish</i>
<i>krupna riba</i>	<i>a big fish</i>
<i>riba od glave smrdi</i>	<i>fish begins to stink at the head</i>
<i>imati pamćenje kao u slona⁵⁰</i>	<i>have a memory like an elephant</i>
<i>i štakori napuštaju brod koji tone</i>	<i>rats desert the sinking ship</i>
<i>tigar od papira</i>	<i>a paper tiger</i>
<i>jak kao vol</i>	<i><as> strong as an ox⁵¹</i>
<i>gladan kao vuk⁵²</i>	<i>hungry as a wolf</i>
<i>vuk samotnjak</i>	<i>a lone wolf</i>

⁵⁰ U hrvatskome jeziku postoji i frazem *imati slonovsko pamćenje*, no u engleskome jeziku javlja se samo frazem *have a memory like an elephant* koji nije strukturno podudaran ovom hrvatskom frazemu.

⁵¹ Ox se u engleskome jeziku odnosi na bika i na vola. Nadalje, snažan čovjek se u engleskome jeziku uspoređuje još i s konjem i lavom (*<as> strong as a horse (lion)*).

⁵² Gladan čovjek se u engleskome jeziku uspoređuje još i s medvjedom i konjem, pa nailazimo na frazeme (*hungry as a bear (horse)*).

<i>baciti koga vukovima</i> ⁵³	<i>throw someone to the wolves</i>
<i>brz kao zec</i>	<i>as fast as a hare</i>
<i>hraniti (nositi) zmiju (guju) u njedrima</i>	<i>nourish (nurture, cherish) a viper(snake) in your bosom</i>
<i>ljut (bijesan) kao zmija (guja)</i>	<i>mad as a cut snake</i>
<i>zmija u njedrima</i>	<i>a snake in the grass</i> ⁵⁴

U ovome su dijelu navedeni frazemi u hrvatskome jeziku i njma su se pronašli potpuni ekvivalenti u engleskome jeziku. Dakle, možemo zaključiti da se pojedinim životinjama i u hrvatskoj i u engleskoj kulturi pripisuju određeni stereotipi. Naime, u oba jezika *bik* se percipira kao snažna životinja, a zajedničko je i iskustvo borbe s bikovima (*kao biku crvena krpa – like a red rag to a bull*) te nemogućnost hvatanja bika za rogove. Nadalje, *mravu* se pripisuje marljivost, a *guski* niska razina inteligencije, iako je ona u stvarnosti izrazito inteligentna životinja. *Hijenino* glasanje koje se doživljava kao smijeh također je poznato u oba jezika, kao i konjske utrke i klađenje povezano s njima te uzaludno *šibanje lipsala konja*. Budući da su frazemi koji sadrže zoonim *janje* podrijetlom iz Biblije, ne čudi da je ono u oba jezika simbol nevinosti, pokornosti i poslušnosti. S druge strane, *lav* je simbol hrabrosti, opasnosti, moći i vrhovne vlasti, a ova obilježja „kralja životinja“ poznata su objema kulturama.

U hrvatskome jeziku *kokoš* je motivirala brojne frazeme, no u engleskome to nije slučaj. Naime, u engleskome jeziku očituje se njezino rano lijeganje i pripisuje joj se potištenost (*kao pokisla kokoš – like a wet hen*). Sličan je slučaj i sa zoonimom *krava*. Iako su joj u hrvatskoj kulturi pridane različite osobine⁵⁵, ona se u engleskome jeziku doživljava isključivo kao izvor zarade, a nerealna

⁵³ U engleskome jeziku postoje i frazemi *throw someone to the dogs (lions)*.

⁵⁴ U ovim se frazemima potpuno podudaraju zoonimske sastavnice, no dok je u hrvatskome jeziku *zmija u njedrima*, u engleskome je *zmija u travi*.

⁵⁵ Osobine koje su pridodane kravi navedene su prethodnome poglavlju.

slika sedla na kravi označuje nešto što nekome ne pristaje. Nadalje, *krokodil*, *labud* i *leptiri* na isti su način doživljeni u oba jezika. Naime, nalazimo frazeme *krokodilske suze – crocodile tears*, *labuđi pjev – swan song*, *imati leptiriće u trbuhu – have butterflies in your stomach*, *dobiti leptiriće u trbuhu – get butterflies in your stomach*. Dakle, neiskreno plakanje povezano je s krokodilom, trema s leptirima, odnosno njihovim kretanjem (lepetanjem), a u oba jezika razvidna je upoznatost s činjenicom da labud najljepše pjeva prije smrti.

Lisica je poznata po svojoj snalažljivosti, stoga ne čudi da je lukavost obilježje koje joj se pripisuje u oba jezika. *Magarac* se doživljava kao tvrdoglava životinja, s *mišem* se povezuje siromaštvo, a sa *sokolom* dobar vid. Zoonim *mačka* motivirao je brojne frazeme u hrvatskome jeziku, no ono što je zajedničko obama jezicima jest odnos *mačke* i *miša* (poigravanje), njezino pređenje i činjenica da mačka dugo nosi svoju mladunčad, pa se predugo čekanje označava frazemom *dobiti mačiće – have kittens*. Iz gore navedenih primjera može se zaključiti da je iskustvo s *muhom* kao ponekad neprimjetnom, ali vrlo dosadnom životinjom koje se čovjek želi riješiti jednako u obje kulture, kao i činjenica da ih privlači slatko.

Jedini izraz koji sadrži zoonim *ovca* u engleskome jeziku jest *black sheep*, a označava, kao i u hrvatskome jeziku, osobu drugačiju od drugih, ali s negativnim konotacijama. *Papiga*, odnosno *parrot* sastavnica je dva frazema u obama jezicima, a motiviralo ih je njegovo ponavljanje riječi bez razumijevanja. Nadalje, u objema kulturama *pile* je prikazano kao simbol mladosti, a *zmija* kao simbol zlobe i podlosti. Također, obje kulture doživljavaju *puža* kao sporu, *zeca* kao brzu, a *vola* kao snažnu životinju. *Pčelama* je svojstvena marljivost i „ljubav“ prema medu, a *vuku* osamljenost i glad. Štoviše, *vuk* se doživljava i kao simbol proždrljivosti i opasnosti, kao i *tigar* koji simbolizira još i moć i autoritet. I u hrvatskome i u engleskome jeziku razvidna su stereotipna obilježja

svinje, odnosno *pig*. Naime, svinja se opisuje kao gojazna i lijena životinja koja mnogo i halapljivo jede, a i pijana osoba uspoređuje se upravo s ovom životinjom.

Štakor, *gavran* i *kunić* nisu motivirali mnogo frazema ni u hrvatskome ni u engleskome jeziku. Sa *štakorima* se uspoređuje nepouzdana osoba jer prvi osjete nadolazeću nesreću na brodu, pa se prvi i povlače, a prilikom opisivanja nečega izrazito crne boje, govornici oba jezika upotrebljavaju frazem koji sadrži zoonim *gavran*. *Kunići* su poznati po velikoj razmnoživosti, a ona je vidljiva i u frazeologiji. Sličan je slučaj i sa *slonom*. Naime, jedino obilježje koje mu pripisuju obje kulture, a razvidno je u jeziku, jest njegovo dobro pamćenje, pa tako nailazimo na frazeme *imati pamćenje kao u slona* i *have a memory like an elephant*.

Budući da je *pas* kućni ljubimac, može se pretpostaviti da će on i motivirati brojne frazeme u obama jezicima, no njegove osobine i ponašanje ne percipiraju se na jednak način u hrvatskoj i engleskoj kulturi. Ono što im je zajedničko, a što se očituje u jeziku, jest pseći život koji se opisuje kao težak i bijedan, zatim umor i njegov odnos s mačkom, odnosno neslaganje mačke i psa. Nadalje, gotovo svim frazemima sa sastavnicama *riba* i *ptica* pronašli su se potpuni ekvivalenti u engleskome jeziku što svjedoči o njihovoj rasprostranjenosti i upoznatošću obiju kultura s ovim životinjama. Štoviše, leksemi *riba* i *ptica* su hiperonimi te obuhvaćaju brojne vrste, time su i općenitiji, pa je i to jedan od uzroka potpune ekvivalencije.

5.2.2. Djelomična ekvivalencija

5.2.2.1. Isti sadržaj, jednak oblik, različita jedna (ili više) leksičkih sastavnica

U ovoj podskupini navode se frazemi koji imaju isti sadržaj i jednak oblik, a razlikuju se u jednoj (ili više) sastavnica. Najčešće se razlikuju u zoonimskoj sastavnici, stoga su zoonimske sastavnice u engleskim frazemima istaknute i prevedene.

<i>suh (mršav) kao bakalar</i> <i>suh kao komarac</i>	<i><as> thin as a stick (lath, skeleton, cadaver)</i>
<i>zdrav kao bik</i>	<i><as> healthy as a horse = konj</i>
<i>bijesan kao bik</i>	<i>as mad as hornet = stršljen (wet hen = kokoš, wasp = osa)</i>
<i>tih kao bubica</i> <i>miran kao bubica</i>	<i><as> quiet as a lamb = janje (mouse = miš)</i>
<i>raditi kao crv (krtica)</i>	<i>work like an ant = mrav (beaver = dabar)</i>
<i>marljiv kao crv (mrav, krtica)</i>	<i>busy as a bee = pčela (beaver = dabar)</i>
<i>imati crve u stražnjici (guzici)</i>	<i>have ants = mravi in your pants</i>
<i>biti sretan kao crv</i>	<i>be pleased as punch</i>
<i>sam kao ćuk</i>	<i>as alone as a leper (Crusoe)</i>
<i>napiti se kao deva (zvijer)</i>	<i>get <as> drunk as a fish = riba (owl = sova, pig = svinja, newt = daždevnjak, vodenjak)</i>
<i>pijan kao deva (smuk, zvijer)</i>	<i><as> drunk as a fish = riba (owl = sova, pig = svinja, newt = daždevnjak,</i>

	vodenjak)
<i>plivati kao dupin</i>	<i>swim like a fish = riba</i>
<i>crn kao krtica</i>	<i>black as a raven = gavran (coal, night, pitch)</i>
<i>mršav kao glista</i>	<i><as> thin as a stick (lath, skeleton)</i>
<i>živjeti kao golub i golubica</i>	<i>live like a couple of lovebirds = agapornis</i>
<i>živjeti kao golubovi</i>	<i>live like a couple of lovebirds = agapornis</i>
<i>živjeti kao dva goluba</i>	<i>live like a couple of lovebirds = agapornis</i>
<i>kao guske u magli⁵⁶ [ponašati se, činiti što itd.]</i>	<i>like sheep = ovce without a shepherd</i>
<i>gušćji poredak</i>	<i>Indian file (AmE)</i>
<i>dati jarcu (kozi) da čuva kupus</i>	<i>don't let the fox = lisica guard the henhouse (kokošinjac)</i>
<i>zlatna koka</i>	<i>golden goose = guska</i>
<i>zaspati (spavati) kao hrčak (puh)</i>	<i>to sleep like a log (or top)</i>
<i>brz kao jegulja</i>	<i>as fast as an eagle = orao (deer = jelen, hare = zec)</i>
<i>glupa kao kokoš (konj, tele, vol)</i>	<i>stupid as a donkey = magarac (goose = guska, owl = sova) <i>dumb as a fish = riba</i></i>
<i>starog konja ne možeš naučiti nove trikove</i>	<i>you can't teach an old dog = pas new tricks</i>

⁵⁶ Bendow navodi izraz *rush into something like drunken geese in the fog*, ali napominje da je to prijevod hrvatskog frazema, nije ustaljen u engleskome jeziku

<i>raditi kao konj (vol, marva, životinja, stoka)</i>	<i>work like a dog = pas</i>
<i>kao da su krave žvakale</i>	<i>like something that cat = mačka dragged (brought) in</i>
<i>debela kao krava</i>	<i>fat as a pig = svinja⁵⁷</i>
<i>prilijepiti se uz koga, uz što (za koga, za što) kao krpelj</i>	<i>cling (stick) like a leech = pijavica <to somebody></i>
<i>dosadan kao krpelj (stjenica, uš)</i>	<i>annoying like a flea = buha (fly = muha, mosquito = komarac)</i>
<i>slijep kao krtica</i>	<i>blind as a bat = šišmiš</i>
<i>pokusni kunić</i>	<i>a guinea pig = zamorac</i>
<i>šetati (hodati) kao lav u kavezu</i>	<i>like a tiger = tigar in a cage (zoo)</i>
<i>vrtjeti se (motati, obilaziti) oko koga, oko čega kao mačak oko vruće kaše</i>	<i>beat about (around) the bush</i>
<i>povući/vući mačka za rep</i>	<i>have a tiger = tigar by the (its) tail</i>
<i>to je mačji kašalj</i>	<i>it's duck = patka soup (AmE)</i> <i>it's a piece of cake</i> <i>it's small potatoes</i> <i>it's child's play</i> <i>it's meat and drink</i>
<i>to nije mačji kašalj</i>	<i>it is no tea party</i>
<i>kupiti/kupovati mačka (mačku) u vreći</i>	<i>buy a pig = svinja in a poke</i>
<i>stari mačak (vuk)</i>	<i>crafty devil</i>
<i>izgledati (osjećati se) kao prebijena mačka</i>	<i>look (feel) like death</i>
<i>ubiti (ucmekati) koga kao mačku</i>	<i>shoot someone like a dog = pas</i>

⁵⁷ Dok se u hrvatskome jeziku frazem *debela kao krava* odnosi samo na žensku osobu, engleski frazem *fat as a pig* odnosi se i na ženu i na muškarca.

<i>ubiti (upucati) koga kao zeca</i>	<i>shoot someone like a dog = pas</i>
<i>napraviti/praviti magarcem koga</i>	<i>make a monkey = majmun (out) of someone</i>
<i>mokar (pokisao) kao miš</i>	<i><as> wet (soaked) as a drowned rat = štakor</i>
<i>ima (bilo je) koga kao mrava</i>	<i>they are (were) <as> plentiful as flies = muhe</i>
<i>ne bi <ni> mrava zgazio</i>	<i>somebody wouldn't harm (hurt) a fly = muha</i>
<i>imati mušice (muhe, bube, bubice) <u glavi></i>	<i>have a maggot = crv in your head (brain) (BrE)</i> <i>have bats = šišmiši in your belfry</i>
<i>pohrliti/hrliti kao muhe na med</i>	<i>stick around something like flies on sherbert</i>
<i>juriti (trčati i sl.) kao muha bez glave</i>	<i>run around like a headless chicken = kokoš</i> <i>run around like a chicken = kokoš with its head cut off</i> <i>run (jump) around like a scalded cat = mačka</i>
<i>praviti od muhe (buhe) slona (konja)</i>	<i>make a mountain out of a molehill</i>
<i>čuje se muha kako leti</i>	<i>so quiet you could hear a pin drop</i>
<i>krotak kao ovca</i>	<i>meeek as a lamb = janje</i>
<i>gladan kao pas</i>	<i>hungry as bear = medvjed (horse = konj)</i>
<i>mršav kao pas</i>	<i><as> thin as a stick (lath, skeleton)</i>
<i>lijen kao pas</i>	<i>as lazy as a toad = žaba (lobster = jastog)</i>

<i>postupati s kim kao sa psom</i> <i>tretirati kao psa koga</i>	<i>treat somebody like dirt</i>
<i>ljut kao pas (pseto, pašče, ris)</i>	<i>as mad as hornet = stršljen (wet hen = kokoš, wasp = osa)</i>
<i>lagati kao pas (pseto)</i>	<i>lie like a tombstone</i>
<i>ružan kao pas</i>	<i>ugly as a toad = žaba</i>
<i>mekan kao pile (pilence)</i>	<i>mEEK as a lamb = janje</i>
<i>noćna ptica</i>	<i>a night owl = sova</i>
<i>lak kao ptica (1) jako brz, 2) jako lagan, koji se lako kreće)</i>	<i>1) as fast as lighting 2) be as light as a feather = perje</i>
<i>spor kao puž</i>	<i>as slow as a tortoise = kornjača</i>
<i>rakovim korakom</i>	<i>go at snail's = puž pace</i>
<i>brz kao rak</i>	<i>as slow as a tortoise = kornjača</i>
<i>napredovati kao rak</i>	<i>a rake's progress</i>
<i>crven kao rak</i>	<i><as> red as a lobster = jastog</i>
<i>zdrav kao riba</i>	<i><as> sound as a roach = žutooperka</i>
<i>raditi kao sivonja</i>	<i>work like a dog = pas</i>
<i>pjevati kao slavuj</i>	<i>sing like a lark = ševa</i>
<i>biti (ponašati se) kao slon u staklani (trgovini porculana)</i>	<i>be like a bull = bik in a china shop</i>
<i>imati slonovsko pamćenje</i>	<i>have a long memory</i>
<i>piti kao smuk</i>	<i>drink like a fish = riba (owl = sova, pig = svinja, newt = daždevnjak, vodenjak)</i>
<i>kancelarijski štakor</i>	<i>a pen (pencil, paper) pusher</i>
<i>bježati kao štakori s broda koji tone</i>	<i>rats desert the sinking ship</i>
<i>gledati (buljuti, blenuti) kao tele <u šarena vrata></i>	<i>stare like a cow = krava at a new gate (fence)</i>

	<i>stare like a cow = krava at a passing train</i>
<i>lijen kao trut</i>	<i>as lazy as a toad = žaba (lobster = jastog)</i>
<i>smrdjeti (zaudarati i sl.) kao tvor</i>	<i>smell like a skunk</i>
<i>brz kao vjeverica</i>	<i>as fast as an eagle = orao (deer = jelen)</i>
<i>lud kao vol</i>	<i>mad as a hatter</i>
<i>jesti kao vrabac (vrapčić)</i>	<i>eat like a bird = ptica</i>
<i><to> <već> i vrapci <na krovu (grani)> znaju (cvrkuću)</i>	<i>every schoolboy knows that</i>
<i>bolje vrabac u ruci, nego golub na grani</i>	<i>a bird = ptica in the hand is worth two in the bush</i>
<i>vrana vrani oči ne kopa⁵⁸</i>	<i>dog = pas does not eat dog = pas</i>
<i>vuk u ovčjoj koži</i>	<i>a wolf in sheep's clothing</i>
<i>vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada</i>	<i>a leopard = leopard never changes its spots</i>
<i>stari vuk (mačak)</i>	<i>an old soldier</i>
<i>trčati (juriti) kao zec</i>	<i>run like the wind</i>
<i>velika zvjerka</i> <i>krupna zvjerka</i>	<i>big fish = riba</i>
<i>rijetka zvjerka</i>	<i>a rare bird = ptica</i>

5.2.2.2. Isti sadržaj, različita struktura

Ovu podskupinu čine frazemi koji imaju isti sadržaj, no različitu strukturu u hrvatskome i engleskome jeziku. Najčešće su to oni frazemi koji su u

⁵⁸ Ovdje je riječ o latinskoj izreci *cornix cornici oculos non effodiet* koja je narazličite načine prevedena u hrvatskom i engleskom jeziku.

hrvatskome jeziku motivirani stereotipima o životinjama, a u engleskome nisu i ne sadrže zoonimsku sastavnicu. Međutim, ondje gdje se javlja zoonimska sastavnica, ona je istaknuta i prevedena.

<i>osušiti se kao bakalar</i>	<i>be worn to a shadow (skeleton)</i>
<i>lijena buba</i>	<i>a couch potato</i>
<i>staviti komu bubu u uho</i>	<i>plant a seed in someone's mind</i>
<i>brbljati kao čavka</i>	<i>run off at the mouth</i>
<i>okretan kao čigra</i> <i>žustar kao mačka</i>	<i>be light on your feet</i>
<i>izvoditi bijesne gliste</i>	<i>play silly buggers</i> <i>play (or act) the (giddy) goat</i>
<i>voditi goluba u Veneciju</i>	<i>take coals to Newcastle</i> <i>sell ice to the Eskimos</i>
<i>gugutati kao dva golubića</i>	<i>bill and coo</i>
<i>kao posrani golub [izgledati, držati se, osjećati se itd.]</i>	<i>feel blue</i>
<i>ne dati komu <ni> guske pasti</i>	<i>dead in the water</i> <i>someone couldn't find their way out of a paper bag</i>
<i>zaljubiti se kao guska /o ženi/</i>	<i>to be head over heels in love</i>
<i>zaljubljena kao guska /o ženi/</i>	<i>head over heels in love</i>
<i>ići (prolaziti i sl.) kao guske</i>	<i>Indian file (AmE)</i>
<i>i guske znaju što</i>	<i>know ABCs</i> <i>know one's stuff</i>
<i>miran kao janje</i>	<i>wouldn't say boo to a goose = guska</i>
<i>miran kao jare</i> <i>vrtjeti se (previjati se) kao piškor u</i>	<i>act the maggot = crv</i>

<i>loncu</i>	
<i>derati se kao jarac (vol) /o muškarcu/ derati se kao krava /o ženskoj osobi/</i>	<i>yell one's head off⁵⁹</i>
<i>kokošje pamćenje</i>	<i>have a memory (mind) like a sieve</i>
<i>biti kokošje (pačje, pileće, ptičje) pameti imati kokošju (pileću, pačju, ptičju) pamet</i>	<i>few bricks short of a load few cards shy of a full deck few cards short of a deck not playing with a full deck two bricks shy of a load one sandwich shy of a picnic</i>
<i>kokoš je pamet (mozak) pozobala komu</i>	<i>dumb bunny = kunić</i>
<i>kao ćorava kokoš [naći na što, naći što itd.]</i>	<i>more by accident than (by) design</i>
<i>drobiti ćoravoj kvočki što</i>	<i>in vain</i>
<i>kao kokot (puran) [hodati, ponašati se itd.]</i>	<i>on your high horse = konj have a swollen head above yourself too big for your boots</i>
<i>baviti se konjskim poslom</i>	<i>work like a dog = pas</i>
<i>biti na konju</i>	<i>be riding high</i>
<i>osjećati se <kao> na konju</i>	<i>feel on top of the world</i>
<i>i mi konja za trku imamo</i>	<i>two can play at that game</i>
<i>pasti (spasti) s konja na magarca</i>	<i>jump out of the frying pan (and) into the fire come (go) down in the world</i>

⁵⁹ Dok se u hrvatskome jeziku razlikuju frazemi za opis ženske i muške osobe, u engleskome se jeziku frazem *yell one's head off* odnosi na oba spola.

	<i>out of God's blessing into the warm sun</i>
<i>zaljubiti se kao konj (mačak, tetrijeb, pas, pseto)</i>	<i>to be head over heels in love</i>
<i>ljubomorani kao konj (pas, pseto, pašče)</i>	<i>green with envy</i>
<i>konj za utrku</i>	<i>big gun</i>
<i>nisu sve koze (ovce) na broju komu</i>	<i>somebody is out of sorts somebody is off <their> feed somebody is not right in the head</i>
<i>razumjeti se u što kao koza u peršun (peršin)</i> <i>razumjeti se u što kao magarac (magare) u kantar</i>	<i>know no more about something than a frog = žaba knows about bedsheets not know beans about something</i>
<i>makar i na kozi orao</i>	<i>at all costs</i>
<i>kretati se (hodati) kao kornjača</i>	<i>take it slow</i>
<i>imati jezik kao krava rep</i>	<i>have a big mouth</i>
<i>štiti (braniti) kao lavica koga, što</i>	<i>fight someone or something hammer and tongs fight someone or something tooth and claw (nail)</i>
<i>veži (objesi i sl.) to mačku za (o) rep</i> <i>možeš to vezati (objesiti i sl.) to mačku za (o) rep</i>	<i>you can stuff it you can stick it in your ear you know what you can do with it</i>
<i>izvući/izvlačiti mačku rep (1. namučiti se/mučiti se oko čega (čime); 2. nastradati)</i>	<i>1) go to the trouble (bother) (of doing something / to do something) 2) get (one's) fingers burned</i>
<i>prebiti (pretući) koga kao mačku</i>	<i>make mincemeat of somebody</i>

<i>gledati (piljiti) u koga, u što kao mače u žižak</i>	<i>have your beady eye on something/somebody</i>
<i>popašan kao mačak na ribu</i>	<i>can't get enough (of something)</i>
<i>prvi se mačići u vodu bacaju</i>	<i>every beginning is difficult first attempts usually fail</i>
<i>čekaj, magare, dok trava naraste</i>	<i>while the grass grows, the horse = konj (steed = konj) starves</i>
<i>slutiti što kao magare kišu</i>	<i>feel something in one's bones</i>
<i>učiniti/činiti (napraviti/praviti) magareću (medvjedu) uslugu komu</i>	<i>not do somebody any favours</i>
<i>pokisnuti kao miš</i>	<i>be soaked to the skin</i>
<i>klati se kao žuti mravi</i>	<i>fight (somebody, something) tooth and nail</i>
<i>izbiti (istjerati) mušice (bube, bubice) iz glave komu</i>	<i>bring (one) to one's senses</i>
<i>ovan predvodnik</i>	<i>the top dog = pas</i>
<i>potrčati (nagrnuti, navaliti, ići) kao ovce na solilo (pojilo)</i>	<i>get a hurry on</i>
<i>kao pas na lancu</i>	<i>bind (or tie) someone hand and foot</i>
<i>kao pas pušten s lanca [osjećati se, živjeti]</i>	<i>give someone their head</i>
<i>otimati se kao pas s lanca</i>	<i>strain at the leash</i>
<i>postupati s kim kao sa psom</i>	<i>treat somebody like dirt</i>
<i>istući koga kao psa istući/tući (namlatiti/mlatiti) koga kao vola u kupusu</i>	<i>beat (knock) the <living> daylight out of somebody beat (knock) the hell out of somebody beat somebody to a pulp</i>
<i>nervozan kao pas</i>	<i>like a cat = mačka on the hot tin roof</i>

	<i>(or on hot bricks)</i>
<i>zavidan kao pas</i>	<i>be green with envy</i>
<i>bezobrazan kao pas</i>	<i>high and mighty</i>
<i>živjeti kao pas</i> ⁶⁰	<i>live from hand to mouth</i>
<i>puzati kao pas</i>	<i>suck up to somebody</i>
<i>brinuti se za koga, za što kao pas za petu nogu</i>	<i>care a fig</i>
<i>držati do koga, do čega kao (koliko) do pasje šape</i>	<i>not care a hang (about something)</i>
<i>pas i mačka zajedno spavaju</i>	<i>so cold you could hang meat</i>
<i>ne bi koga nadlajalo ni devet pasa</i>	<i>be a loud mouth</i>
<i>nema (nije bilo) ni psa</i>	<i>emptier than a banker's heart</i>
<i>žao je komu kao psu</i>	<i>be sorry</i> <i>be in a sorry state</i>
<i>ubiti (zaklati) masnu patku</i>	<i>make good money</i>
<i>što rade pčelice na cvijeću</i>	<i>the birds = ptice and the bees = pčele</i>
<i>zaplesti se (splesti se) kao pile u kućine</i>	<i>tie yourself <up> in knots</i> <i>get into a knot</i>
<i>uči pile koku</i>	<i>teaching your grandmother to suck eggs</i>
<i>pileća glava</i>	<i>banana-head</i>
<i>čuditi se (iščuđavati se) <čemu> kao pile (ptica) glisti</i>	<i>look askance at someone or something</i>
<i>u prve pijetlove do prvih pijetlova</i>	<i>bright and early</i>
<i>ustati/ustajati s pijetlovima</i>	<i>be an early bird = ptica</i>
<i>operušeni pijetao</i>	<i>shady character</i>

⁶⁰ U engleskome jetiku postoji izraz *lead a dog's life* koji je strukturom ekvivalentan ovome hrvatskome frazemu, no on označuje jednoličan i dosadan život, a ne bijedan i težak život.

<i>gubava (šugava) ovca</i>	
<i>pokisao kao pijevac</i>	<i>have a face like a wet weekend (BrE) down in the mouth</i>
<i>trinaesto prase</i>	<i>a fifth wheel</i>
<i>uletjeti kao prase u surutku</i>	<i>without a second thought</i>
<i>skviči kao prase kad ga kolju</i>	<i>scream bloody murder</i>
<i>ponizan (pokoran) kao pudlica</i>	<i>eat crow</i>
<i>pocrvenjeti kao rak</i>	<i>red in the face⁶¹</i>
<i>navaliti/navaljivati kao sivonja</i>	<i>shove someone or something down someone's throat ram someone or something down someone's throat force someone or something down someone's throat</i>
<i>plah kao srna</i> <i>plašljiv kao zec</i> <i>plašljiv kao miš</i>	<i>be afraid of your own shadow</i>
<i>ispasti svinja</i>	<i>be bitchy be a bastard</i>
<i>rugala se sova sjenici</i>	<i>the pot calling the kettle black</i>
<i>radoznao (znatiželjan) kao svraka</i>	<i>a nosy/nosey parker</i>
<i>kradljiv kao svraka</i>	<i>have sticky fingers</i>
<i>razvlačiti se (vući se i sl.) kao trakavica</i>	<i>long-winded over the long haul</i>
<i>živjeti kao trut</i>	<i>live off the backs of somebody not do a stroke (of work)</i>

⁶¹ Dok se hrvatski frazem koristi za opis osobe koja je crvena od neugodnosti i od sunčanja, engleski frazem odnosi se samo na osobu koja je pocrvenjela od neugodnosti.

<i>vikati na koga kao na vola</i>	<i>give someone a mouthful</i>
<i>za vola ubiti je što</i>	<i>at the very worst</i>
<i>bijela vrana</i>	<i>a maverick</i> <i>the odd one (man) out</i>
<i>vrana je mozak (pamet) popila komu</i>	<i>go bananas</i> <i>out of one's senses (mind, head)</i>
<i>kao vrana među golubovima</i>	<i>a square peg <in a round hole></i>
<i>i pojeo vuk magare</i>	<i>the matter has been white-washed</i>
<i>i vuk sit i koza cijela</i>	<i>have your cake and eat it too</i>
<i>vučji apetit</i>	<i>eat like a horse</i>
<i>kriti (skrivati) kao zmija (guja) noge</i> <i>koga, što</i>	<i>keep something under your hat</i>
<i>koga su zmije grizle, i guštera se boji</i>	<i>once bitten twice shy</i>
<i>svijati se kao zmija na trnu</i>	<i>fish in troubled waters</i>
<i>hladan kao zmija (1) jako hladan, 2)</i> <i>bezosjećajan)</i>	1) <i>be as cold as ice</i> 2) <i>stone cold</i>
<i>napuhavati se kao žaba</i>	<i>give oneself airs</i>

U ovome dijelu frazemi su raspoređeni u dvije skupine. Prvu čine oni kojima su značenje i struktura jednaki, no razlikuju se u jednoj ili više sastavica npr. *lijen kao trut – as lazy as a toad (lobster)*, a drugu oni kojima je jedino značenje isto, a struktura im je različita (npr. *zavidan kao pas – green with envy*). Budući da su zoonimski frazemi motivirani stereotipima predmet ovoga diplomskoga rada, osvrnut ću se na one djelomično ekvivalentne frazeme koji su i u engleskome jeziku motivirani stereotipima o životinjama te ću ih usporediti.

Kao što je već navedeno, frazemi otkrivaju mnogo informacija o pojedinoj kulturi jer su specifični i odaju način razmišljanja i pogled na svijet. Upravo stoga dolazi do razlika u frazeologiji brojnih jezika, pa tako i hrvatskoga i

engleskoga. Naime, dok se zdravlje u hrvatskome jeziku pripisuje *biku* i *ribi*, u engleskome se ono pripisuje *konju* (*horse*) i *žutoperci* (*roach*). Nadalje, bijesna, ljuta osoba se u hrvatskome jeziku uspoređuje s *bikom*, *risom* i *psom*, no u engleskome se *stršljeni* (*hornets*), *kokoši* (*hens*) i *ose* (*wasps*) doživljavaju kao bijesne i ljute životinje. S druge strane, tiha i mirna životinja u hrvatskoj kulturi je *bubica*, a u engleskoj su to *janje* (*lamb*) i *miš* (*mouse*). *Janje* se u oba jezika povezuje i s krotkošću, no u hrvatskome se ta osobina pripisuje i *ovci*.

Dok se za osobu koja je opsjednuta ludim mislima u hrvatskome jeziku kaže da ima *bube*, *mušice*, *muhe*, *bubice u glavi*, u engleskome su *šišmiši u zvoniku* (*have bats in your belfry*) ili *crv u glavi (ili mozgu)* (*have a maggot in your head (brain)*)⁶²). Marljivost se u hrvatskome jeziku, osim *pčeli* koja je i u engleskoj kulturi marljiva životinja, pripisuje *crvu*, *krlici* i *mravu*, a u engleskome *dabru* (*beaver*) i *mravu* (*ant*). Štoviše, zanimljivo je to da *mrava* u engleskome jeziku nalazimo u frazemu s glagolom *raditi*, ali ne i u pridjevskom frazemu (npr. *work like an ant (beaver)*, ali *busy as a bee (beaver)*). *Crvima* u hrvatskome, a *mravima* u engleskome jeziku pripisuje se i nemir (npr. *imati crve u stražnjici (guzici)* – *have ants in your pants*). Međutim, u engleskome jeziku pronalazimo frazem *act the maggot* koji označava neozbiljno i nestašno ponašanje, a njegov ekvivalen u hrvatskome bio bi *miran kao jare*, stoga možemo zaključiti da se *crvima* (*maggots*) u engleskome pripisuje nestašnost, a u hrvatskome jeziku ona se pripisuje *jaretu*. Ove male životinje, točnije *mravi* u hrvatskome i *muhe* (*flies*) u engleskome jeziku, poslužile su kako bi se opisao dobrodušan čovjek, pa tako nalazimo frazeme *ne bi <ni> mrava zgazio* i *somebody wouldn't harm (hurt) a fly*, ali označuju i brojnost upravo zato što žive u zajednicama.

U hrvatskoj su kulturi *golubovi* doživljeni kao ptice koje vode skladan život, a u engleskome jeziku su to *papige agapornisi* (*lovebirds*). Čak i sam

⁶² Ovaj je frazem karakterističan za britanski engleski, ne i američki.

njihov naziv na engleskome jeziku sadrži imenicu *ljubav* (*love*). Pijanstvo se pripisuje potpuno različitim životinjama, osim *svinji* koja je zajednička objema kulturama. Naime, u hrvatskome jeziku pijana osoba uspoređuje se s *devom*, *smukom* i *zvijeri*, a u engleskome s *ribom* (*fish*), *sovom* (*owl*) i *daždvenjakom*, odnosno *vodenjakom* (*newt*). *Svinji* se u engleskome jeziku pripisuje i gojaznost, no govornici hrvatskoga jezika, osim *svinji*, debljinu pripisuju i *kravi* (*debeli kao krava*), no ovaj se frazem upotrebljava isključivo za opis ženske osobe. Nepromišljeno ponašanje povezuje se s *guskama u magli* i *ovcima bez pastira* (*like sheep without a shepherd*), a niska razina inteligencije obilježila je *kokoš*, *tele*, *konja* i *vola* u hrvatskome i *magarca* (*donkey*), *ribu* (*fish*) i *sovu* (*owl*) u engleskome jeziku, ali i *kravu* (*cow*) koja začuđeno *bulji u novu ogradu* ili *vlak koji prolazi*. Štoviše, nalazimo primjere koji svjedoče o činjenici da govornici hrvatskoga jezika *magarca* doživljavaju kao glupu životinju, a govornici engleskoga neinteligenciju pripisuju *majmunu*. Naime, dok se u hrvatskome jeziku *nekoga* može *napraviti magarcem*, u engleskom se *nekoga* može *napraviti majmunom*. Međutim, što se tiče *kokoši*, u hrvatskome jeziku ona nije isključivo pejorativno obilježena, već se smatra i izvorom materijalne koristi, a u engleskoj kulturi materijalnu korist donosi *guska* (*golden goose*). Nadalje, dok su u hrvatskome jeziku zoonimi *konj*, *vol*, *marva*, *sivonja*, *životinja* i *stoka* motivirali frazeme koji označuju naporan rad, u engleskome jeziku pronalazimo samo frazem *work like a dog* (*raditi kao pas*). U odnos djelomične ekvivalencije *konj* i *pas* su dovedeni u još nekoliko frazema. Prvi se odnosi na činjenicu da stari ljudi teško uče, a on glasi: *starog konja ne možeš naučiti nove trikove*, odnosno *you can't teach an old dog new tricks*. U drugome se opisuje gladan čovjek, ali uz *konja*, u engleskome jeziku nalazimo i *medvjeda* kojemu je također pripisana glad. Međutim *pas* je u odnosu djelomične ekvivalencije i s *ovnom*. Naime, dok je *pas* (*dog*) u engleskome frazemu prikazan kao vođa, u hrvatskome je to *ovan*.

Nadalje, u hrvatskome jeziku *puž* je životinja koja je poznata po svojoj sporosti, no pridjevskom frazemu koji sadrži imenicu *puž*, u engleskome jeziku pronađen je ekvivalent s leksemom *kornjača (tortoise)*. Međutim, jedan frazem u engleskome jeziku sadrži i zoonim *puž (go at snail's pace)*, a u hrvatskome je djelomično ekvivalentan frazemu *rakovim korakom*. *Jegulja* i *vjeverica* prepoznatljive su po brzom načinu kretanja u hrvatskoj kulturi, no u engleskoj su *jelen (deer)* i *orao (eagle)* percipirane kao brze životinje. *Pas* i *trut* u hrvatskoj kulturi doživljavaju se kao izuzetno lijeni, no ta se osobina u engleskome jeziku pripisuje *žabi (toad)* i *jastogu (lobster)*. *Pas* i *žaba* dovedeni su u odnos djelomične ekvivalencije u još jednom frazemu kojim se opisuje ružna osoba. Naime, u hrvatskome jeziku postoji frazem *ružan kao pas*, a u engleskom je njegov djelomični ekvivalent *ugly as a toad*. Što se tiče *jastoga*, on je u engleskome jeziku poslužio i za opis čovjeka crvena u licu, a u hrvatskome istu funkciju ispunjava hiperonim *rak*. Odnos hiperonima i hiponima razvidan je i u frazemu koji opisuje osobu koja vrlo malo jede. Naime, u hrvatskome jeziku, uz frazem *jesti kao ptica*, postoji i frazem *jesti kao vrabac (vrapčić)*, a u engleskome nalazimo frazem motiviran samo hiperonimom *ptica (eat like a bird)*. Nadalje, u odnos djelomične ekvivalencije dovedena su i sljedeća dva hiperonima, a označuju rijetkost, rijetku pojavu: *rijetka zvjerka* i *a rare bird*.

Govornici hrvatskoga jezika *krpelja*, *uš* i *stjenicu* doživljavaju kao dosadne i nametljive životinje, a govornici engleskoga jezika dosadnu i nametljivu osobu uspoređuju s *pijavicom (leech)*, *muhom (fly)*, *buhom (flea)* i *komarcem (mosquito)*. Nadalje, iako se vjeruje da su obje životinje slijepa, u hrvatskome jeziku slabovidna se osoba uspoređuje s *krticom*, a u engleskome sa *šišmišem (blind as a bat)*. Nervozan se čovjek slikovito opisuje frazemima *šetati (hodati) kao lav u kavezu* i *like a tiger in a cage (zoo)*, gdje su u odnos djelomične ekvivalencije dovedeni *lav* i *tigar (tiger)*, no nervoza se pripisuje i

psu u hrvatskome (*nervozan kao pas*) i *mački* (*cat*) u engleskome jeziku (*like a cat on the hot tin roof (or on hot bricks)*). U hrvatskoj je kulturi *slon* percipiran kao velika i nespretna životinja, no u engleskoj su kulturi ta obilježja pripisana *biku* (*bull*). *Vuk* i *leopard* također su dovedeni u odnos djelomične ekvivalencije i to u frazemima koji se odnose na ljude koji se prilagođuju prilikama, ali ostaju isti (npr. *vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada* i *a leopard never change its spots*).

Slavuj i *ševa* su ptice prepoznatljive po svome glasanju, pa se čovjek koji lijepo pjeva uspoređuje upravo s njima, sa *slavujem* u hrvatskome jeziku i sa *ševom* (*lark*) u engleskome. Nadalje, izvrgavanje opasnosti u hrvatskome se jeziku događa kad se *mačka povuče za rep*, a u engleskome *tigra* (*tiger*). Što se tiče hrvatskoga frazema *pokusni kunić*, s obzirom na veliki utjecaj njemačkoga u prošlosti, on je preuzet iz njemačkoga jezika, no u engleskome jeziku nalazimo frazem *a guinea pig*, pa možemo pretpostaviti da su se eksperimenti ondje vršili na zamorcima.

Nakon analize možemo zaključiti da su iste osobine pripisane različitim životinjama u hrvatskoj i engleskoj kulturi, a one su razvidne u jeziku, odnosno frazeologiji koja obiluje stereotipnim obilježjima životinja.

5.2.3. Nulta ekvivalencija

Za sljedeće hrvatske frazeme nisu pronađeni frazemi u engleskome jeziku. Međutim, nekim frazemima pronašli su se izrazi koji im odgovaraju, ali u engleskome jeziku nemaju status frazema, stoga su navedeni u fusnoti.

kao bik na gmajni [živjeti, ponašati se itd.] (gotovanski [živjeti, ponašati se itd.]

*knjiški crv*⁶³ (*moljac*) (osoba koja stalno prekapa po knjigama)

⁶³ U engleskome jeziku postoji izraz *bookworm* koji bi odgovarao značenjski i strukturom, no nije frazem.

vrtjeti se kao čigra (1) biti stalno u pokretu; 2) vješto i brzo obavljati neki posao)

stajati kao ćuk (stajati potpuno sam, biti osamljen)

piti kao deva (mnogo i često piti)

*gukni golube*⁶⁴ <!> (reci što imaš <!>, izjasni se <!>)

*gegati se kao guska*⁶⁵ (hodati gegajući se)

*skupljati kao hrčak što*⁶⁶ (skupljati (gomilati i sl.) potrebne i nepotrebne stvari)

jaka kobilica (osoba preopterećena poslovima i obvezama, ali vrlo izdržljiva)

*koka koja nosi zlatna jaja*⁶⁷ (osoba koja donosi veliku materijalnu korist, osoba od koje se izvlači materijalna korist)

čuvati koga, što kao kvočka piliće (brižno čuvati koga, što, izuzetno paziti na koga, na što)

*stara koka*⁶⁸ (1. žena s bogatim seksualnim iskustvom; 2. žena zrelije dobi, ali odlična izgleda)

*kokošji (pileći) mozak*⁶⁹ (nerazvijen mozak (pamet), slabe umne sposobnosti, intelektualna ograničenost)

⁶⁴ U engleskome jeziku u ovome značenju upotrebljava se frazalni glagol *speak up*.

⁶⁵ U engleskome jeziku postoji izraz *goose step* koji označuje hod, odnosno marširanje vojske, no nije frazeologiziran.

⁶⁶ U engleskome jeziku u ovome značenju upotrebljava se frazalni glagol *pile up*.

⁶⁷ U engleskome jeziku postoji izraz *kill the goose that lays the golden eggs* koji bi značio uništiti nešto što nosi veliku materijalnu korist. Dakle, možemo zaključiti da se u engleskoj kulturi *guska* povezuje s izvorom materijalne koristi.

⁶⁸ U engleskome jeziku postoji izraz *cougar* koji doslovno znači *puma*, a njegovo preneseno značenje ekvivalentno je značenju hrvatskoga frazema *stara koka*. Važno je napomenuti da u engleskome jeziku nema status frazema.

živjeti kao kornjača (vrlo dugo živjeti)

*ležati kao krava*⁷⁰ (ljenčariti, besposličariti /o ženskoj osobi/)

umiljat kao krava na solilu (pretjerano umiljat)

*sveta krava*⁷¹ (1. nedodirljiva osoba; 2. nešto nedodirljivo, nešto čemu nema (ne može biti) zamjerke)

vrat kao u labuda (lijep, vitak vrat osobe)

prva lasta <čega> (prvi nagovještaj, preteča čega, prvi predstavnik čega)

*gledati kao mačak iza ugla*⁷² (pritajiti se i vrebati)

gledati (buljiti, zuriti, piljiti) u koga, u što kao mačak u slaninu (gledati netremice i zaneseno u koga, u što)

*prenosit (nositi) kao mačka mlade*⁷³ (stalno premještati što /zbog pomanjkanja prostora/)

*vući se kao prebijena (krepana) mačka*⁷⁴ (tromo (sporo, umorno, iscrpljeno) se kretati)

mačja derača (1. neskladno pjevanje ili sviranje; 2. dreka, zaglušna glazba)

*ići kao ćorava mačka*⁷⁵ (besciljno se kretati)

⁶⁹ U engleskome jeziku postoji izraz *birdbrain* koji se doslovno može prevesti kao *ptičji mozak*, no nema status frazema.

⁷⁰ U engleskome jeziku u ovome značenju koriste se frazalni glagoli *idle away* i *dawdle about*, ali njihova upotreba nije ograničena samo na ženski spol.

⁷¹ U engleskome jeziku postoji izraz *holy cow* koji bi strukturom bio potpuno ekvivalentan frazemu *sveta krava*, no nije frazeologiziran i nema isto značenje kao i hrvatski frazem. Naime, engleski izraz *holy cow* koristi se za izražavanje iznenađenja (obično umjesto psovke).

⁷² U engleskome jeziku u ovome značenju koristi se frazalni glagol *prowl about*.

⁷³ U engleskome jeziku u ovome značenju koristi se frazalni glagol *relocate in*.

⁷⁴ U engleskome jeziku u ovome značenju koristi se frazalni glagol *trudge along*.

neće mačka kobasice (hini zainteresiranost *tko*)

što je preslano nije ni mačkama drago (ne valja pretjerivati (u prikazivanju čega, u pričama o čemu, dodavanju činjenica ili posebnih efekata))

gnjaviti mačiće (svirati loše)

naviknuti se <našto> kao magare na batine (naviknuti se *na štogod* neugodno)

revati kao magare (1. pjevati unatoč nedostatku sluha; 2. glasno plakati)

zaštićen kao medvjed <na Plitvicama> (potpuno zaštićen)

zaštićen kao <mrki (lički)> medvjed (potpuno zaštićen)

*hodati (ići) kao ovce*⁷⁶ (besciljno se kretati)

strići <svoje> ovce (iskorištavati <svoje> podčinjene)

sijed kao ovca (potpuno sijed)

ovca za šišanje (osoba kojom se manipulira)

izgubljena (zalutala, zabludjela) ovca (ovčica) (osoba koja je krenula krivim životnim putem, osoba koja se pridržava pogrešnih stavova, osoba koja se izdvaja iz svoje sredine)

nismo zajedno (skupa) ovce (koze) pasli (čuvali) (nismo mi jednaki (ravnopravni), ne potječemo iz iste sredine, ne možeš se sa mnom uspoređivati)

crknuti (umrijeti) kao pas (pseto) (umrijeti u bijed i sam, zaboravljen)

ubiti koga kao psa (bezobzirno (bez okolišanja) ubiti *koga*)

umrijeti kao pas <na cesti> (umrijeti napušten od svih)

⁷⁵ U engleskome jezku u ovome značenju koristi se frazalni glagol *wander about*.

⁷⁶ U engleskome jezku u ovome značenju koristi se frazalni glagol *wander about*.

žedan kao pas (jako žedan)

vjeran kao pas (pseto) (izrazito vjeran)

*trpjeti kao pas*⁷⁷ (mnogo trpjeti, podnositi nepravdu)

*lutati (landrati, skitati se) kao <jalovi> pas*⁷⁸ (lutati bez cilja, kretati se neusmjerenom, skitati se)

<ni> pas s maslom ne bi pojeo (pokusao) što (loše je *što*, odvratno je *što*, ružno je *što*)

hodati kao patka (gegati se u hodu)

zaklati koga kao pile (bezobzirno (bez okolišanja) ubiti *koga*)

gladak kao piškor (vrlo vješt, spretan u izbjegavanju odgovornosti i obaveza)

prljav kao prasac (svinja) (jako prljav)

udebljati se kao prasac (prase, svinja) (jako se udebljati)

kao ošureno prase (golobrad /o muškoj osobi/)

sit kao puh (potpuno sit)

svjež kao riba (čio, odmoren, svjež)

zijeovati kao slon (som) (jako zijeovati, zijeovati širom otvorenih usta)

zinuti kao som (širom otvoriti usta čudeći se)

vitka kao srna (vrlo vitka ženska osoba)

pjevati kao svraka (jako loše pjevati)

teleći pogled (priglup pogled)

⁷⁷ U engleskome jezku u ovome značenju koristi se frazalni glagol *put up with*.

⁷⁸ U engleskome jezku u ovome značenju koristi se frazalni glagol *wander about*.

teleći osmijeh (priglup osmijeh, osmijeh koji odaje nerazumijevanje i/ili intelektualnu ograničenost)

spavati kao zec (spavati lakim snom, imati lak san, buditi se na svaki šum)

kao da je zmija (guja) ujela koga [skočiti, vrsnuti itd.] (teško (bolno) povrijeđen (uvrijeđen, razočaran) [skočiti, vrsnuti itd.]

pištati kao zmija u procijepu (cičati (cviljeti) od muke, cviljeti u nevolji)

*siktati kao zmija*⁷⁹ (biti jako ljut, siktati od bijesa, tihim glasom izražavati ljutnju)

sa zmijom (kobrom) u džepu (novčaniku) (veoma škrt)

imati (biti pun) čega kao žaba dlaka (nemati nimalo čega, uopće nemati čega)

trčati (istrčavati se) kao ždrijebe pred rudo (biti brzoplet, nepromišljen)

Ovim frazemima u hrvatskome jeziku nisu se našli ekvivalenti u rječnicima koji su bili dostupni, no postoji mogućnost da u engleskome jeziku postoje frazemi istoga sadržaja. Naime, kao što je već navedeno, prevođenje je zahtjevan posao, stoga tu činjenicu treba uzeti u obzir prilikom kontrastivne analize. Baš zato što su frazemi odraz određene kulture i načina razmišljanja, teško je pronaći podudarne izraze u različitim jezicima.

⁷⁹ U engleskome jeziku u ovome značenju koristi se frazalni glagol *hiss something out*.

6. ZAKLJUČAK

Unatoč različitoj terminologiji, terminima *frazem* i *idiom* pripisuju se ista obilježja u hrvatskome i engleskome jeziku, stoga se oni mogu uspoređivati.

Kontrastivna analiza frazema hrvatskoga i engleskoga jezika dokazala je da su elementi kulture sačuvani u jeziku, odnosno da je jezik odraz kulture. Naime, frazeologija je specifična za svaki jezik, stoga su se razlike pronašle i u hrvatskim i engleskim frazemima. Najviše je frazema kojima su se pronašli djelomični ekvivalenti (206), slijede frazemi koji su potpuno podudarni u jednom i drugom jeziku (93) i oni kojima se nisu pronašli ekvivalenti u engleskome jeziku (70). Međutim, važno je napomenuti da u skupini frazema kojima su se pronašli djelomični ekvivalenti prevladavaju oni koji ne sadrže zoonim u engleskome jeziku. Ovakav rezultat svjedoči o različitom načinu razmišljanja govornika određenoga jezika koji je razvidan u jeziku. U ovome slučaju riječ je o stereotipima po kojima su određene životinje poznate. Naime, može se zaključiti kako su različiti stereotipi pripisani životinjama u hrvatskoj i engleskoj kulturi, s obzirom na iskustvo i blizinu pojedinih životinja. Nadalje, zanimljivo je to što čovjek domaće životinje određuje pozitivno, dok je puno kritičniji prema divljima. Razlog tome je činjenica da je domaće uspio pripitomiti te živi s njima od davnina, a s divljim životinjama to mu nije uspjelo, stoga frazemi koji sadrže zoonime divljih životinja najčešće imaju pejorativno značenje. Međutim, nisu ni domaće životinje obilježene samo pozitivnim karakteristikama, već su i njima pripisane negativne ljudske karakteristike.

Prikupljena građa potvrđuje tvrdnju Krešimira Bagića. Naime, u prikupljenoj frazeološkoj građi vrlo su česte usporedbe, no, iako su slikovite, sveze riječi su desenantizirane i ne nastaju spontano, već su frazeologizirane i odraz su stereotipa nastalog na prototipnim obilježjima (Bagić u Vidović Bolt 2014: 4).

U središnjem dijelu ovoga rada koji se bavi analizom zoonimskih frazema motiviranih stereotipima u hrvatskome i engleskome jeziku objašnjene su razlike u percepciji životinja i pripisivanju karakteristika koje dokazuju da „frazološka komparatistika (...) u većem stupnju nego druge lingvističke discipline otkriva utjecaj izvanjezičnih čimbenika na oblikovanje samoga jezika“ (Marcjanik prema Vidović Bolt 2011: 21).

Na kraju možemo zaključiti da je ovaj stereotipni model antropocentričan, odnosno da su životinjama pripisane ljudske karakteristike te svi navedeni frazemi opisuju ljudsko ponašanje ili čovjekov izgled, što svjedoči o već spomenutoj činjenici da čovjek skrivajući se iza „maske životinja“ govori o pripadnicima svoje vrste.

SAŽETAK

Predmet su ovoga diplomskoga rada zoonimski frazemi motivirani stereotipima u hrvatskome i engleskome jeziku. Naime, cilj je ovoga rada objasniti stereotipe o životinjama koji su pronađeni u frazeologiji i kontrastivnom analizom utvrditi podudarnosti i razlike hrvatsko-engleskih zoonimskih frazema. S obzirom na stereotipna obilježja hrvatski se frazemi svrstavaju u dvije kategorije: frazemi motivirani činjenicama, iskustvom, izgledom ili ponašanjem životinja i frazemi nemotivirani iskustvenim činjenicama, a kontrastivnom analizom utvrdile su se četiri skupine. Prvu skupinu čine potpuno podudarni frazemi, druga, koju čine djelomično podudarni frazemi, dijeli se na dvije podskupine. Prvu podskupinu čine frazemi koji imaju jednaku strukturu, isto značenje, ali se razlikuju u jednoj (ili više) sastavnici, a drugu oni koji isto znače, ali se razlikuju u strukturi. U posljednjoj skupini nalaze se hrvatski frazemi za koje nisu pronađeni ekvivalenti u engleskome jeziku.

KLJUČNE RIJEČI

hrvatski jezik, engleski jezik, frazeologija, frazem, idiom, kontrastivna analiza, zoonimi, stereotipi

IZVORI I LITERATURA

- Barčot, Branka. 2014. *Divlja životinja kao sastavnica u hrvatskoj, ruskoj i njemačkoj frazeologiji*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 362 str.
- Bendow, Ivana. 2006. *Englesko-hrvatski frazeološki rječnik*. Školska knjiga. Zagreb.
- Bendow, Ivana. 2007. *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik*, Školska knjiga. Zagreb.
- Bertoša, Mislava. 1999. Stereotipi o životinjama u *Teorija i mogućnosti primjene pragmalingvistike*. Ur. Badurina, Lada i dr. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Zagreb. str. 63–76.
- Brala Vukanović, Maja. 2008. *Understanding meaning: Introduction to the linguistic study of the English language*. Filozofski fakultet. Rijeka.
- Cambridge International Dictionary of Idioms*. 2002. Ur. Walter, Elizabeth. Cambridge University Press. United Kingdom.
- Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain. 1983. *Rječnik simbola*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb.
- Čagalj, Ivana; Svitkova, Milina. 2014. Tipologija frazeološke ekvivalencije na primjeru hrvatskih i slovačkih frazema s ihtionimskom sastavnicom u *Životinje u frazeološkom ruhu*. Ur. Vidović Bolt, Ivana. FF Press. Zagreb. str. 1–15.
- Fiedler, Sabine. 2015. *Somewhat caught between lexicology and syntax: a look at Phraseology*. Leipzig. <https://hiphilangsci.net/2015/02/11/somewhat-caught-between-lexicology-and-syntax-a-look-at-phraseology/> (preuzeto 20. travnja 2016.)

Fink-Arsovski, Željka. 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. FF Press. Zagreb.

Forko, Josipa. 2009. Prevođenje frazema – Sizifov posao. *Hrvatistika*, 3 (br. 3). Filozofski fakultet Sveučilišta. Osijek. str. 93–98.

Gläser, Rosemarie. 1998. The Stylistic potential of Phraseological Units in the Light of Genre Analysis u *Phraseology. Theory, Analysis, and Applications*. Ur. Cowie, A. P. Oxford University Press. New York. str. 125–143.

Hrnjak, Anita. 2014. Žene, zmajevi i opasne životinje u *Životinje u frazeološkom ruhu*. Ur. Vidović Bolt, Ivana. FF Press. Zagreb. str. 1–16.

Hrvatska enciklopedija. <http://www.enciklopedija.hr/> (preuzeto 30. svibnja 2016.)

Hrvatski jezični portal. <http://hjp.znanje.hr/>

Kolenić, Ljiljana. 1999. Kako prepoznati frazem u *Teorija i mogućnosti primjene pragmatolingvistike*. Ur. Badurina, Lada i dr. Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Zagreb. str. 377–382.

Kružić, Barbara. 2011. „Na vječnim lovištima love i Hrvati i Englezi. Analiza hrvatskih i engleskih frazema vezanih za smrt.“ *Hrvatistika*, 5 (br. 5). Filozofski fakultet Sveučilišta. Osijek. str. 147–162.

Ladan, Tomislav. 2006. *Etymologicon*. Masmedia. Zagreb.

Lippmann, Walter. 1995. *Javno mnijenje*. Naprijed. Zagreb.

Ljubičić, Maslina. 2014. Leksem riba u frazeologiji hrvatskoga i drugih europskih jezika u *Životinje u frazeološkom ruhu*. Ur. Vidović Bolt, Ivana. FF Press. Zagreb. str. 1–18.

Matešić, Josip. 1982. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Školska knjiga. Zagreb.

Mel'čuk, Igor. 1998. Collocations and Lexical Functions u *Phraseology. Theory, Analysis, and Applications*. Ur. Cowie, A. P. Oxford University Press. New York. str. 23–53.

Menac, Antica. 2007. *Hrvatska frazeologija*. Knjigra. Zagreb.

Menac, Antica; Fink-Arsovski, Željka; Venturin, Radomir. 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Naklada Ljevak. Zagreb.

Misgurnus anguillicaudatus. <http://akvarijske-ribe.com/vrsta.php?tsn=163978>
(Preuzeto 21. svibnja 2016.)

Oxford dictionary of Idioms. 2004. Ur. Siefring, Judith. Oxford University Press. New York.

Turk, Marija. 1994. „Naznake o podrijetlu frazema“. *Fluminensia*, god. 6 (br. 1–2), str. 37–47.

Turk, Marija; Opašić, Maja. 2008. „Supostavna raščlamba frazema“. *Fluminensia*, god. 20, br. 1, str. 19–31.

The Free Dictionary. <http://www.thefreedictionary.com/>

Vidović Bolt, Ivana. 2011. *Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji I*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.

Vidović Bolt, Ivana. 2014. Životinja kao (ne)inteligentan čovjekov prijatelj. U *Životinje u frazeološkom ruhu*. Ur. Vidović Bolt, Ivana. FF Press. Zagreb. str. 1–12.

Vrgoč, Dalibor; Fink-Arsovski, Željka. 2008. *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik*. Naklada Ljevak. Zagreb.

Kavka, Stanislav; Zybert, Jerzy. 2004. „Glimpses on the History of Idiomaticity Issues.“ *Journal of Theoretical Linguistics*. god 1. (br. 1). str. 54–66.